

Univerzita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Studijní obor: Adiktologie – kombinovaná forma

David Žák

Užívání návykových látek v prostředí noční zábavy

The use of addictive substances in the nightlife environment

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce:

Mgr. Benjamin Petruželka, Ph.D.

Praha, 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem řádně uvedl a citoval všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, 12.7.2023

David Žák

Poděkování:

Děkuji Mgr. Benjaminovi Petruželkovi, Ph.D. za metodické vedení a profesionální přístup a respondentům za ochotu sdílet osobní informace.

Identifikační záznam:

ŽÁK, David. Užívání návykových látek v prostředí noční zábavy. [The use of addictive substances in the nightlife environment]. 54 s. 3 přílohy. Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta. Klinika adiktologie LF1 UK. 2023. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Benjamin Petruželka, Ph.D.

Abstrakt

Východiska: Prostředí noční zábavy je spojeno s vyšší prevalencí užívání návykových látek ve srovnání s obecnou populací. Toto užívání je typicky rekreační. Vzorce užívání, frekvence i motivace bývají různorodé. Nejčastějšími návštěvníky prostředí noční zábavy jsou mladí dospělí, kteří se nachází v turbulentní fázi života. Tato životní fáze se však s postupem času mění a s tím se proměňují i vzorce užívání a hodnota, kterou uživatelé návykovým látkám přiřazují.

Cíl: Primárním cílem práce je pomocí kvalitativních výzkumných metod popsat vzorce užívání návykových látek v prostředí noční zábavy a zjistit, zda se v tomto kontextu objevují nové trendy. Sekundárním cílem je popsání vztahu mladé dospělosti a užívání návykových látek.

Metody: Práce využívá kvalitativních výzkumných metod. Výzkumný soubor byl vybrán pomocí záměrného výběru a samovýběru. Výzkumný soubor byl složen z osmi respondentů s věkovým průměrem 28,4 let. Data byla fixována pomocí audiozáznamu a následně přepsána a analyzována pomocí tematické analýzy.

Výsledky: Rekreační uživatelé ve výzkumném souboru užívají návykové látky s menší frekvencí, než je popsáno v obdobné odborné literatuře. Byly popsány fenomény normalizace a aging out. Respondenti uvedli, že jsou se svým užíváním spokojeni a neprojevovali touhu vzorce užívání měnit. Ty se však často samovolně proměňují s postupujícím věkem a přibývajícím zodpovědností. S tím se proměňují i priority v životě uživatelů.

Závěr: Studie popsala vzorce a trendy užívání návykových látek v prostředí noční zábavy. Výsledky mohou sloužit jako inspirace k detailnějšímu prozkoumání popsaných fenoménů aging out, normalizace a mladé dospělosti s přesahem do harm reduction v kontextu noční zábavy v ČR.

Klíčová slova: mladá dospělost, rekreační užívání návykových látek, normalizace, aging out, trendy v užívání návykových látek, kvalitativní výzkum, prostředí noční zábavy

Summary

Background: The nightlife environment is associated with a higher prevalence of substance use compared to the general population. This use is typically recreational. Patterns of use, frequency and motivation tend to be diverse. The most frequent visitors of the nightlife environment are young adults who are in a turbulent phase of life. However, this stage of life changes over time, and with it the patterns of use and the value users place on substance use.

Objective: The primary objective is to use qualitative research methods to describe the patterns of substance use in the nightlife environment and to find out whether new trends are emerging in this context. The secondary goal is to describe the relationship between young adulthood and the use of addictive substances.

Methods: The work uses qualitative research methods. The research population was selected using purposive sampling and self-selection. The research group consisted of eight respondents with an average age of 28.4 years. The data was recorded using an audio recording and then transcribed and analyzed using thematic analysis.

Results: Recreational users in the research group use addictive substances with less frequency than is described in similar studies. The phenomena of normalization and aging out were described. The respondents stated that they were satisfied with their usage and did not show a desire to change their patterns of substance use. However, they often change spontaneously with advancing age and increasing responsibility. With this, the priorities in users' lives are changing as well.

Conclusion: The study described patterns and trends in substance use in the nightlife environment. The results can serve as inspiration for a more detailed investigation of the described phenomena of aging out, normalization and young adulthood with an overlap into harm reduction in the context of nightlife environment in the Czech Republic.

Keywords: young adulthood, recreational substance use, normalization, aging out, trends in substance use, qualitative research, nightlife environment

1. Úvod.....	10
2. Teoretická část.....	12
2.1. <i>Definice prostředí noční zábavy.....</i>	12
2.2. <i>Historie prostředí noční zábavy v České republice.....</i>	13
2.3. <i>Vzorce užívání návykových látek v prostředí noční zábavy v ČR.....</i>	14
2.4. <i>Nejčastěji užívané návykové látky v prostředí noční zábavy.....</i>	16
2.5. <i>Mladá dospělost.....</i>	17
2.6. <i>Vzájemný vztah mladé dospělosti a užívání návykových látek.....</i>	20
2.7. <i>Normalizace užívání návykových látek.....</i>	22
2.8. <i>Výzkum užívání návykových látek v prostředí noční zábavy v ČR....</i>	23
2.9. <i>Lze rizikové prostředí noční zábavy udělat bezpečnějším?.....</i>	25
3. Výzkumná část.....	27
3.1. <i>Cíle výzkumu.....</i>	27
3.2. <i>Výzkumné otázky.....</i>	27
3.3. <i>Metody výběru.....</i>	27
3.4. <i>Metoda tvorby dat.....</i>	28
3.5. <i>Výzkumný soubor.....</i>	29
3.6. <i>Metody fixace, zpracování a analýzy dat.....</i>	30
3.7. <i>Etika výzkumu.....</i>	31
4. Výsledky výzkumu.....	32
4.1. <i>Vzorce užívání a druhy návykových látek.....</i>	32
4.2. <i>Obstarání návykové látky.....</i>	33
4.3. <i>Druhy užívaných návykových látek.....</i>	34
4.4. <i>Kombinace návykových látek.....</i>	36
4.5. <i>Místa užití a způsob aplikace.....</i>	36
4.6. <i>Motivace užití.....</i>	38
4.7. <i>Pocit dospělosti.....</i>	39
4.8. <i>Hodnota návykových látek v životě uživatele a naplnění představ.</i>	41
4.9. <i>Spokojenost s uživatelskou kariérou a výhled do budoucna.....</i>	42

4.10.	<i>Rizika a komplikace</i>	43
4.11.	<i>Harm reduction</i>	44
5.	Diskuze a závěr	45
6.	Citovaná literatura	48

1. Úvod

Užívání návykových látek v prostředí noční zábavy je celosvětový fenomén. Noční podniky, jako jsou kluby a bary, často souvisí s polyvalentním užíváním návykových látek (Bretteville-Jensen et al., 2019; Miller et al., 2013; McKetin et al., 2014). Tento fenomén vyvolává důležité otázky týkající se vzorců užívání látek, motivací takové chování a potenciálních následků pro jednotlivce a společnost.

Porozumět dynamice užívání návykových látek v prostředí noční zábavy je důležité z několika důvodů. Prevalence užívání návykových látek je ve srovnání s jinými kontexty často vyšší. Kombinace nočních hodin, společenských aktivit a hledání zábavy vytváří atmosféru příhodnou pro experimentování a užívání návykových látek. To vyvolává obavy ohledně potenciálních zdravotních rizik, rozvoje závislosti a negativních důsledků spojených s užíváním látek (Palamar et al., 2019; Taurah et al., 2014; Wagner et al., 2015), sexuálně riskantního chování, agresivity a násilí (Fernández-Calderón et al., 2020; Palamar et al., 2019).

Prostředí noční zábavy přitahuje rozmanitou skupinu návštěvníků, často mladých dospělých, kteří se nacházejí ve fázi přechodu do dospělosti. Tato fáze je často charakterizována objevováním vlastní identity, formováním sociálních vztahů a touhou po nových zkušenostech. Prostředí noční zábavy nabízí prostor pro sebe prezentaci, sociální interakci a únik od každodenní rutiny. Je však důležité zkoumat, jak tyto faktory mohou ovlivnit vzorce užívání látek u mladých dospělých a jejich potenciální dlouhodobé dopady na jejich spokojenost, zdraví a socializaci (Taurah et al., 2014; Wagner et al., 2015). Užívání návykových látek v prostředí noční zábavy také vyvolává otázky ohledně společenských norem, kulturních vlivů a vlivu sociální dynamiky. Normalizace užívání látek v určitých sociálních kruzích a akceptace užívání návykových látek jako součást nočního zážitku může formovat postoje, přesvědčení a chování jedinců. Porozumění těmto sociálním dynamikám je zásadní pro vytváření účinných strategií prevence a snižování rizik (Pennay & Measham, 2016; Turner, 2023; Measham & Shiner, 2009).

Tato bakalářská práce má potenciál přispět k existujícím poznatkům zkoumáním užívání návykových látek v prostředí noční zábavy. Konkrétně se zaměřuje na vzorce užívání látek, motivace k užívání a vztah mladé dospělosti a užívání návykových látek. Pomocí kvalitativních výzkumných metod se tato studie snaží poskytnout komplexní pochopení aspektů užívání návykových látek v tomto specifickém prostředí.

Porozumění složitosti užívání látek v prostředí noční zábavy může umožnit vytváření cílených intervencí a strategií snižování rizik, které podporují bezpečnější a zdravější chování mladých dospělých v prostředí noční zábavy (Maesham & Turnbull, 2021). Tato práce má ambici osvětlit důležitou a málo zkoumanou oblast, která poskytuje cenné poznatky o rekreačním užívání méně rizikových subjektů. Porozumění motivacím, vzorcům a následkům užívání návykových látek může přispět k vytváření informovanějších přístupů ke zvládnutí tohoto komplexního fenoménu.

2. Teoretická část

2.1. Definice prostředí noční zábavy

Přelom 2. a 3. tisíciletí s sebou přinesl výrazný vzestup popularity zábavy v nočním prostředí. Toto prostředí je však široce rozkročeno a není vždy zřejmé, co se pod tímto pojmem označuje. V anglické literatuře se v souvislosti s tímto prostředím často užívá pojmu „rave“, „club“, „dance-party“ a obecnějšího pojmu „night-time economy“ či „nightlife“. Noční život, především ve městech, je zájmem mnoha věd. Sociologie, adiktologie, geografie, kriminologie, antropologie, historie, epidemiologie a mnohé další vědy zkoumají bezednou studnici faktorů, které společně vytváří neustále se měnící prostředí nočního života. Chatterton a Hollands (2002) definují pojem „playscapes“, jakési hrací plochy, kde spolu interagují entity produkující noční zábavu, regulující noční zábavu a nakonec entity, které ji konzumují. Konzumenty jsou především mladí lidé, producenty v čím dál větší míře korporace. Regulaci zajišťují lidé, kteří nejsou „konzumentí“ noční zábavy. Uvedené má mimo jiné za následek určitou korporatizaci noční zábavy a smývání rozdílů mezi oblastmi národními i mezinárodními, což vede k větší unifikovanosti v oblasti noční zábavy. Zajímavostí také je, že zkoumání nočního života je velmi často spojeno s konzumací především alkoholu, případně ostatních návykových látek (Jayne et al., 2008).

Další studie se zabývají geografickým faktorem užívání alkoholu, který je dle autorů studií (Roberts, 2015; Raymen & Smith, 2019) výrazně podceněný a má významný vliv na užívání návykových látek. Prostor a místa, která jsou užívána ke konzumaci alkoholu, je důležité zkoumat nejen z pohledu individuálního užívání či epidemiologického pohledu, ale i z mnoha dalších. Zde je na místě poznamenat, že ačkoliv je transdisciplinarita silnou stránkou adiktologie, neschopnost kooperovat může být překážkou k lepšímu porozumění problematice. Aby byl adiktologický i jakýkoliv další výzkum koherentní, musí být bráno na zřetel mnoho dalších disciplín. Transdisciplinarita je tedy důležitou součástí komplexního porozumění adiktologie jako disciplíny.

Prostředí noční zábavy je velmi často spojeno s polyvalentním užíváním návykových látek. (Ramo et al., 2010) V odborné literatuře je prostředí noční zábavy často spjato s elektronickou hudbou, která je však pouze podmnožinou hudebních stylů s tímto prostředím spojovaných. Prostředí noční zábavy také nelze

omezit pouze na akce přímo spojené s hudbou, neboť velká část užívání se odehrává mimo toto prostředí.

Vzhledem k obecnosti pojmu je potřeba zúžit definici natolik, aby byla užitečná a mohla zasadit tuto práci do časového a místního rámce. Obecně by mohla být považována za noční zábavu i návštěva divadla, která splňuje charakteristiky doby hlavní části programu mezi osmou hodinou večerní a třetí hodinou ranní, avšak hlavní cílová skupina bývá často širší než mladí dospělí a konzumace návykových látek nebývá centrálním prvkem programu. Návštěva restaurace je podobný případ. Pojem noční zábava je tedy nutné zúžit natolik, aby bylo možné a smysluplné daný jev zkoumat.

V této bakalářské práci bude termín „prostředí noční zábavy“ popisovat prostředí, které naplňuje tato kritéria:

- majoritu v tomto prostředí tvoří mladí dospělí;
- hlavní část programu se odehrává mezi 22:00 a 03:00 hodinou;
- aktivita kulminuje v pozdních večerních či brzkých ranních hodinách. Není vyloučeno, že může pokračovat až do odpoledních hodin dalšího dne a
- hudební produkce může, ale nemusí být bodem zájmu konzumentů programu.

Prostředí noční zábavy je sociální, kulturní a ekonomický fenomén, který se skládá z různých druhů aktivit a zařízení, které lidé navštěvují nebo se jich účastní večer a během noci. Představuje širokou škálu aktivit a socializačních příležitostí zahrnující kluby, bary, koncerty, festivaly, soukromé akce a další podobné události.

2.2. Historie prostředí noční zábavy v České republice

„Po osvobození Československa v květnu 1945 následoval téměř nepřetržitý sled lidových zábav, tanečních večerů, lampionových průvodů a dalších oslav v ulicích československých měst i po celém venkově. Byly doprovázeny bohatým osvětlením, čímž mimo jiné nabývaly výrazné symbolické dimenze kontrastu s válečnou povinností zatmění“ (Dušková, 2018, s. 237). Oslavy však netrvaly věčně. Mnoho faktorů, například odsun vysoce kvalifikovaných Němců, vedlo k nutnosti omezit bujaré oslavy a pracovní morálku opět dostat do zorného pole populace. Den býval časem práce a noc časem odpočinku, volného času a případného nočního veselí. Následně však proběhla změna. Noc byla v kontextu nutné poválečné obnovy a výstavby nové společnosti převlečena do pracovního

hávu. Noční pracovník byl symbolicky bojovníkem za lepší společnost a zprostředkovatel lidského pokroku, obětavosti a prosperity pro svoji společnost. Noční zábava byla v tomto kontextu vnímána jako cosi jdoucí proti tvorbě nové a lepší společnosti.

Po převzetí mocenského monopolu komunistickou stranou byla důležitost pracovní efektivity umocněna. Vzhledem k nutnosti kvalitního pracovního výkonu se zřizovala i tzv. noční sanatoria, která měla za úkol zařídit kvalitní odpočinek pracovníků, dokonce lepší než v místě domova. Za tímto účelem se komunistické vedení státu rozhodlo vstoupit i do prostředí noční zábavy tak, aby mohlo ovlivňovat prvky noční zábavy, jako dobu trvání události a množství podávaného alkoholu.

Navzdory snahám režimu se stal alkohol velkým problémem. V roce 1946 ministr zdravotnictví konstatoval, že alkoholismus je značně rozšířen mezi populací, zvláště pak mezi mládeží. Ve vztahu ke konzumaci alkoholu byla problematická veřejná místa jako hostince, kavárny či taneční zábavy. I prezident republiky kritizoval opilství a noční výtržnosti. *„Souhrnně řečeno, na přelomu čtyřicátých a padesátých let byla noc v Československu vnímána jakožto čas spánku, práce nebo nutnosti bdělosti na nepřátelskými aktivitami“* (Dušková, 2018, s. 242).

Režim tehdy používal různé techniky regulace noční aktivity: represe, osvětlení nočního města, vlastní organizace zábavy a kulturních akcí (Dušková, 2018). V této době byl hlavní užívanou návykovou látkou alkohol. V padesátých letech docházelo k protestům proti nočním směnám. ÚV KSČ konstatovalo, že je obtížné shánět pracovníky na noční směny. Po poválečném budovatelském nadšení se opět obyvatelstvo dožadovalo navrácení noci zábavě, odpočinku a relaxaci. Z popisu období je patrné, že i přes snahu vládnoucí KSČ se kontrolovat noční zábavu nedařilo a celospolečenská tužba po noční zábavě byla těžko potlačitelná (Dušková, 2018).

V druhé polovině 20. století se návykové látky staly společenským problémem, který se dotýkal jedinců napříč sociálními vrstvami. V tomto období došlo v USA a západní Evropě k rapidnímu nárůstu užívání návykových látek (Kalina et al., 2003). Zatímco západ prožíval v šedesátých a sedmdesátých letech vlnu hnutí hippies, se kterou bylo spojeno užívání mnoha návykových látek (Davis & Munoz, 1968), v Československé socialistické republice se „máničky“ vyznačovaly protirežimní

činností, vyhýbání se vojenské službě a spřízněností s undergroundovou hudební scénou, jejíž součástí bylo užívání ilegálních návykových látek, avšak tento fenomén byl velmi okrajový (Kudrna, 2011).

2.3. Vzorce užívání návykových látek v prostředí noční zábavy v ČR

Po převratu v roce 1989 do Česka společně se západním životním stylem vtrhla i touha po ilegálních návykových látkách. Rychlý nástup oblíbenosti a prevalence užívání návykových látek někteří nazývají „odloženou epidemií“ (Grolmusová, 2010). Celková změna fungování společnosti tedy přinesla výrazné celospolečenské změny, jejichž součástí byl i příchod nového životního stylu a s tím spojené užívání návykových látek.

Devadesátá léta se nesou ve znamení otevření trhu s návykovými látkami a proměny ilegální uživatelské scény z uzavřené a soběstačné v otevřenou a více podobnou té západní. V devadesátých letech se téměř nevyskytuje kokain. Dominuje pervitin, který je nyní čím dál více produkován organizovanými skupinami, a heroin, který se stává dostupným a je k dispozici v poměrně dobré kvalitě. Míra užívání nevede k závažné trestné činnosti a šíření nemocí je omezeno především na hepatitidy (Kalina et al., 2003). Konec devadesátých let je významný nárůstem popularity extáze, jež předstihla LSD i amfetaminy v Evropě i USA. Celoživotní prevalence užívání extáze v prostředí noční taneční scény se dle různých autorů pohybovalo mezi 30 - 80 % (Páleníček et al., 2004).

V průběhu nultých let bylo v ČR zaměřeno několik publikací na téma užívání návykových látek v prostředí noční zábavy. Publikace *Tanec a drogy 2000 a 2003* je souhrn výsledků dotazníkového šetření mezi návštěvníky tanečních akcí z roků 2000 a 2003 (Kubů et al., 2006). V publikaci *Zaostřeno na drogy* (Mravčík et al., 2008) pak autoři shrnují stav problematiky rekreačního užívání návykových látek především v prostředí noční zábavy. Důležitým faktorem je věk. Celoživotní, roční i měsíční prevalence v populaci mladých dospělých (18-34) je násobně vyšší než v obecné populaci. Mezi 15 a 24 lety je prevalence nejvyšší. Zvýšená prevalence užívání i frekvence užívání návykových látek v prostředí noční zábavy se týká jak experimentálního užívání, tak i užívání aktuálního. Toto platí u legálních i nelegálních látek a jejich kombinací. Trendem bylo taktéž zvyšování zkušeností uživatelů u pervitinu a kokainu s vysokou úrovní užívání extáze. Nejvyšší nárůst užívání kokainu je v nultých letech právě v prostředí noční zábavy. S těmito jevy

úzce souvisí zvýšený výskyt smrtelných úrazů a nehod (včetně dopravních) pod vlivem návykových látek.

V desátých letech 21. století se nezměnilo nic na faktu, že je prostředí noční zábavy prostředím s vysokou mírou užívání tzv. tanečních drog. Klasické taneční návykové látky jako MDMA, pervitin a LSD (Kalina, 2001) však začaly doplňovat nové syntetické návykové látky. Tyto trendy byly v České republice zachyceny a zkoumány již na začátku nového milénia (Páleníček et al., 2004) a s nástupem nového desetiletí se zdálo, že tento trend nabírá na síle.

Prevalence užití klasických tanečních návykových látek v posledních 12 měsících v populaci mladých dospělých byla poměrně stabilní s mírně rostoucím trendem mezi lety 2017–2020. Trend u všech čtyř sledovaných látek (extáze, pervitin, kokain a halucinogenní houby) v roce 2021 přestal vykazovat růst a došlo buď ke stagnaci či poklesu v prevalenci užívání, což může být způsobeno epidemií COVID-19 (Chomynová et al., 2022). Konopí dosahovalo prevalenční hodnoty 22,9 %, nové syntetické psychoaktivní látky dosahovaly prevalenční hodnoty užívání přibližně 4,2 %, tedy podobné hodnoty jako MDMA. Kokain dosahoval hodnoty 1,8 %, pervitin a amfetaminy 2,0 % a halucinogenní houby hodnoty 5,3 % (Chomynová & Mravčík, 2021).

Zde je však důležité upozornit, že se jedná o populaci sice věkově omezenou, ale obecnou. Mravčík et al., (2008) dokazuje, že návštěvníci prostředí noční zábavy mají násobně vyšší prevalence užívání oproti obecné populaci. Sami tvůrci však k datům dodávají, že *„jednotlivé studie nepokrývají užívání nelegálních drog jednotně, neboť otázky v jednotlivých studiích se v průběhu času vyvíjely s ohledem na nové trendy na drogové scéně, a vzájemně se také liší v použité metodologii, což je potřeba vzít v úvahu i při porovnávání výsledků a hodnocení trendů ve vývoji situace“* (Chomynová et al., 2022).

2.4. Nejčastěji užívané návykové látky v prostředí noční zábavy

Jak bylo zmíněno výše, desátá a nyní už i dvacátá léta jsou charakteristická užíváním klasických a nových psychoaktivních substancí. Nejčastěji užívané nelegální návykové látky v prostředí noční zábavy jsou takzvané taneční návykové látky, tedy konopí, extáze, kokain a amfetamin (Feltmann et al., 2022). Z tohoto důvodu se na uvedené látky v této práci zaměříme, neboť předpokládáme, že tomu tak bude i ve výzkumném souboru. Polyvalentní užívání návykových látek, tedy

užívání kombinace návykových látek, je v kontextu noční zábavy běžné (Bretteville-Jensen et al., 2019; Miller et al., 2013; McKetin et al., 2014). Polyvalentní uživatelé návykových látek reportují vyšší prevalenci psychických či fyzických potíží (Palamar et al., 2019; Taurah et al., 2014; Wagner et al., 2015), sexuálně riskantního chování, agresivity a násilí (Fernández-Calderón et al., 2020), přičemž nejčastěji zmíněným zdrojem negativních důsledků užívání návykových látek je právě alkohol (Palamar et al., 2019).

„Nové psychoaktivní substance (NPS, dříve nazývané nové syntetické drogy), známé také pod názvy „designer drugs“ či „legal highs“, se v poslední době stále častěji objevují na drogové scéně. Skupina těchto látek se vyznačuje širokým spektrem účinků, které mohou být tlumivé, stimulační, entaktogenní, ale také halucinogenní (Corazza et al. 2013; Johnson, Johnson, a Portier 2013). Hlavními důvody, proč se NPS na trhu vyskytují je, že: 1) se snaží napodobit účinky tradičních drog (např. extáze, heroinu, marihuany či pervitinu) a zároveň díky své nové struktuře, nejsou zahrnuty na seznamu kontrolovaných omamných a psychotropních látek (OPL) a 2) že prekursory pro jejich výrobu nejsou monitorovány a jsou snadno dostupné. To ve svém důsledku vede k tomu, že výrobci i distributoři se tak mohou snadno vyhnout legislativním postihům. Typickým znakem NPS tudíž je, že neustále dochází k modifikacím jejich struktury, na trhu se tak tedy objevují stále další nové substance (van Amsterdam, Nutt, a van den Brink 2013)“ (Danda et al., 2020, s. 1). Komplikace také způsobuje fakt, že jsou NPS vydávány za již známé taneční či psychoaktivní látky. Toto může způsobovat problémy s dávkováním, neočekávanými účinky i případnou potřebou odborné pomoci.

2.5. Mladá dospělost

Užívání návykových látek nevzniká ve vakuu. Lze jej zkoumat z mnoha různých úhlu a zasadit do mnoha různých rámců. Jeden z důležitých rámců je věková struktura uživatelů. V českých dotazníkových studiích, které byly sesbírány v prostředí elektronické taneční hudby (Kubů et al., 2006) bylo 98 % respondentů ve věku 15-30 let. V anketě Semtex Dance 2000 (Kubů et al., 2006) bylo 94,2 % respondentů ve věku 14-27 let. Prevalence užívání návykových látek v populaci mladých dospělých ve věku 15-34 let je ve srovnání s obecnou populací násobně vyšší (Chomynová et al., 2022). EMCDDA¹ uvádí, že prevalence užívání návykových látek mezi pravidelnými návštěvníky nočních klubů (15-34) byla 4-25krát vyšší než

¹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction

u téže věkové skupiny v obecné populaci (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA], 2016). Z těchto dat je zřejmé, že mladá či vynořující se dospělost je stěžením faktorem v užívání návykových látek.

Dnešní prostředí je pro vývoj člověka značně odlišné od minulosti. Na začátku milénia J. Arnett (2004) zavádí pojem „Emerging adulthood“ neboli „vynořující se dospělost“, který označuje poměrně nově se vyskytující období v lidském životě (Arnett, 2004). Autor ji vymezuje těmito body:

- zkoumání identity;
- nestabilita;
- zaměření se na sebe sama;
- pocit bytí v mezifázi;
- fáze experimentování a objevování možností.

Arnett (2004) popisuje jakým způsobem faktory moderní společnosti vytváří podmínky pro nově vzniklé období mladé dospělosti. Odkládání vstupu do manželství, odkládání založení rodiny a prodloužení doby vzdělávání se podepisuje na odlišném životním stylu lidí, který se vyznačuje svou nestálostí a dynamikou. Tento životní styl je důsledkem nově otevřené a široké palety možností životních voleb, které se v současnosti nabízejí. Ať už jde o práci, vztahy, cestování, studium nebo průnik těchto životních oblastí. Arnett (2004) se vymezuje vůči pojmu mladá dospělost, který „implikuje, že byla dosažena raná fáze dospělosti“. Dospělost je však často spojena právě se stabilním životním stylem, rodičovstvím a sňatkem. Dále argumentuje, že nyní nelze spojit manželství se začátkem dospělosti, neboť v minulosti byly události, jako první sexuální zkušenosti, stěhování se a stabilní bydlení s někým jiným než s rodiči, v čase velmi blízko sebe. Nyní však nelze tyto jevy časově sblížit a často jsou si jednotlivé milníky v lidském životě časově poměrně vzdáleny. Vynořující se dospělost je tedy v podání autora jakýsi přechod mezi adolescencí a dospělostí. Zajímavostí je, že autor vyzdvihuje schopnost vynořujících se dospělých pěstovat protichůdné emoce. Jsou sebevědomí a zároveň ostražití. Optimističtí navzdory velké nejistotě.

Furlong a Woodman (2011) mluví o dvou různých rovinách, ve kterých byla fenomenologie zkoumána, a sice z perspektivy *transitional* a *cultural*. Každý z přístupů zkoumá problematiku jiným způsobem. První se zabývá přechodem z raných fází vývoje do pozdějších. Ta druhá pak zkoumá kulturní prostředí mladých lidí a jejich fungování v nich. Autoři konstatují, že v současnosti je

nejdůležitějším faktorem zaměření pozornosti na měnící se materiální podmínky mladé generace. To poté generuje sjednocující prvek k těmto dvěma perspektivám. Velmi intenzivně se proměňuje právě pracovní prostředí, které je úzce spjato s materiálními podmínkami mladé generace. Dříve běžné zaměstnání na celý život se dnes proměňuje v kakofonii zaměstnání, brigád a částečných úvazků, která zapadá do mozaiky neukotvenosti ve společnosti. Zároveň však Buttler (2019) popisuje, jakým způsobem se zaměstnanost a nezaměstnanost podepisuje na subjektivním pocitu spokojenosti tzv. *well-being*, který se liší stát od státu. Mladí občané států, kde je možné získat zaměstnání vysoké kvality (mezi faktory kvality patří autonomie v zaměstnání, možnost karierního růstu a stabilita zaměstnání), mají vyšší úroveň spokojenosti i přesto, že v současné chvíli nemají zaměstnání.

Tyto faktory jsou však pouze jednotlivosti v širším antropologickém a sociologickém pojetí mladé dospělosti. V knize *Elusive Adulthood* (Durham & Solway, 2017) autoři velmi detailně popisují proces přerodu v dospělého. Zde je nutné upozornit, že shrnutí je velmi omezující a pro úplnost je nutné číst informace v kontextu celé knihy. Když autoři zkoumali dospívání populace, která se narodila v padesátých letech minulého století, zjistili, že subjektivně se tento vzorek nezabýval faktem, jestli je dospělý nebo ne, ačkoliv byl sňatek, práce a zakládání domácnosti realitou jejich života ihned po dokončení školy. Lidé rodící se v sedmdesátých a osmdesátých se poté jako „counterculture“ často vymezovali vůči dospělosti, která symbolizovala materialismus a samolibost. V kontrastu s minulostí, kdy byla dospělost často považována za *così, co přijde samo*, je dnes dospělost to, po čem mnozí touží, avšak složitě dosahují. Jednotlivá kulturní prostředí se liší, avšak trend, kterým se zdá být jakási prchlivost dospělosti, ve smyslu její zdánlivé nedosažitelnosti, je pozorovatelný. Dalším faktorem, který autoři identifikují, je materialistické pojetí dospělosti, ve kterém je dospělost spjata s koupí domova a dostatečným materiálním zázemím pro děti. Toto materiální zázemí se však pro mnohé stává nedosažitelným a na mnoha místech se současná generace potýká s realitou, ve které jsou mnohé statky, které byly pro jejich rodiče samozřejmostí, nedosažitelné. Pokud na takovéto zázemí dosáhnou, zdá se být nestabilní. Na konci knihy se autoři vrací k prchlivosti dospělosti a poukazují na několika případech, jak se dynamicky měnící prostředí podepisuje na subjektivních prožitcích jednotlivců v různých prostředích. Jinými slovy, dospělost je do velké míry dynamicky se měnící a těžko popsateľný jev.

Blatný shrnuje mladou dospělost následovně: „Z psychosociálního hlediska jde o poměrně různorodé období. Pro začátek mladé dospělosti je typické první vstupování a postupné navykání dospělým sociálním rolím. Ty se se vstupem člověka do dospělosti významně mění. V dětství bylo jeho postavení hodnoceno věkem, v dospělosti je hodnoceno spíše jeho postavením ve společnosti (Havighurst, 1972). S první částí mladé dospělosti se spojuje přechod z adolescence do dospělosti, v současnosti označovaný i jako vynořující se dospělost, která bývá ohraničena věkem 18 až 29 let (Tanner, Arnett, & Leis, 2009). Druhá polovina období je charakteristická spíše rozvíjením dospělých sociálních rolí: stabilizací zaměstnání a budování kariéry, vytvářením stabilních partnerství a zakládáním vlastních rodin (pro přehled Furlong, 2009). Věkové vymezení mladé dospělosti, zejména její horní hranice, není úplně jednotné. Erikson (1950/2002) popisuje mladou dospělost v rozmezí 18. až 40. roku života, Havighurst (1972) ji uvádí v rozmezí 18 až 30 let, zatímco jiní autoři uvádí věk 20 až 30 let (Příhoda 1977) nebo 20 až 30/32 let (Švancara, 1986). V současnosti převládá trend posouvání horní hranice až k 40. roku života, i v souvislosti s odkládáním tradičních vývojových úkolů, jako jsou stabilizace kariéry nebo zakládání rodiny (Arnett, 2012; Gideon, 2008)“ (Blatný, 2016, s. 117).

Stříbrnou nití, která se line celou výzkumnou literaturou je vysoká proměnlivost, prchlivost a rozmanitost stavů, které nazýváme dospělost, mladá dospělost, raná dospělost, časná dospělost či vynořující se dospělost. Stejně tak panuje, jak je z výše uvedené citace patrné, mezi autory různorodost ve stanovení horní hranice mladé dospělosti. Ta se pohybuje od 29 do 40 let věku.

Ačkoliv se názory na projevy a věkové rozmezí krize v mladé dospělosti liší, mnozí lidé v tomto věku pociťují nadměrnou zátěž související s významnými změnami probíhajícími v jejich životě, ať už jde o vstup do dospělosti nebo o snahu změnit zatěžující stereotyp o dekádu později. Navzdory tomu je mladá dospělost obdobím, kdy prostřednictvím zkoušení nových možností a experimentování s nimi významně rostou zdroje člověka, které mu později umožňují efektivní fungování v dospělém světě (Blatný, 2016).

Z výše uvedeného vyplývá, že způsobů, jak nahlížet na mladou dospělost, je mnoho. Materiální statky, socioekonomické postavení, romantický a sexuální život, psychické stavy, subkultury a další jsou faktory, ovlivňující nazírání na mladou dospělost. Obecně se však autoři shodují, že období mladé dospělosti se vyznačuje nestabilitou v mnoha životních doménách, zájmem sama o sebe, objevováním

nových možností a experimentování s nimi. Jak se však mladá dospělost váže k užívání návykových látek nejen v prostředí noční zábavy?

2.6. Vzájemný vztah mladé dospělosti a užívání návykových látek

Mnoho faktorů může ovlivňovat užívání návykových látek v mladé dospělosti. Jako mnoho dalších jevů v adiktologii je i tento multifaktoriální. Vzhledem k absenci dohledu, který byl do začátku mladé dospělosti v životě člověka stále přítomen, ať už od učitelů, rodičů či užší komunity, se může zdát, že tento faktor bude stěžejní. Absence dohledu společně s dynamickým prostředím, touhou objevovat, zaměřením se sama na sebe a zkoumání své vlastní identity způsobuje, že se lidé často uchylují k objevování sebe sama skrze rizikové sexuální chování, užívání psychoaktivních látek a další jevy za hranou sociálně přijímaného chování (Arnett, 2015).

Arnett (2015) popisuje externalizované a internalizované problémy. Externalizované problémy popisuje jako takové, kterými jedinec projikuje svoje interní problémy a rozepře do externího světa. Jako ukázkou takovýchto problémů uvádí rizikové řízení, kriminalitu a užívání návykových látek. Internalizované problémy poté popisuje jako takové, kterými jedinec projikuje své interní problémy do interního světa a monologu se sebou samým. Jako příklady uvádí deprese a úzkostné poruchy. Externalizované problémy jsou častější u mužů, internalizované u žen.

Určité sociopatologické jevy se objevují s poměrně vysokou mírou předvídatelnosti. Arnett (2015) popisuje, že nárazové užívání alkoholu, řízení pod vlivem alkoholu, kriminalita a další sociálně patologické jevy kulminují napříč kulturami kolem 25 roku života. Kohorta mladých dospělých je skupinou, která má nejvyšší celoživotní prevalenci užívání návykových látek (Chomynová et al., 2022; EMCDDA, 2016). Kde se však statistiky liší, jsou typy užívaných návykových látek a způsob jejich užívání. V USA je poměrně rozšířené užívání opiátů. Studie uvádějí, že 61 % dotazovaných v kohortě 18-24 let užilo opiáty na předpis, z toho 16 % v posledním měsíci (Romberg et al., 2019). Zároveň mezi lety 1999 až 2008 v USA rapidně vzrostl počet hospitalizací souvisejících s předávkováním alkoholem o 25 %, ilegálními návykovými látkami o 55 % a kombinace alkoholu a ilegálních návykových látek o 76 % (White et al., 2013). Dvojnásobně se ve věkové skupině mezi 18-24 lety zvýšila prevalence předávkování opiáty. Zde je důležité uvést, že prevalence předávkování syntetický opiáty se zvýšila přibližně šestinásobně.

Užívání marihuany a halucinogenů dosáhlo v roce 2021 svého maxima. NIDA² řadí mezi halucinogeny i MDMA, jehož užívání však za posledních pět let kleslo na minimum (NIDA, 2022).

Rozdíly v užívání mladých dospělých v kontextu EU jsou patrné. Zatímco celoživotní prevalence v užívání marihuany mladých dospělých v Portugalsku dosahuje 15,1 %, ve Francii potom 58,2 %. V České republice dosahuje celoživotní prevalence užívání marihuany hodnoty 44,1 %. Stejná data, avšak pro kokain, mají hodnoty 1,1 % v Portugalsku, 10,6 % ve Španělsku a 4,5 % v České republice. Pro MDMA pak 0,6 % v Portugalsku, 5,4 % ve Španělsku a 18,6 % v České republice, což je nejvyšší číslo v celé EU (EMCDDA, 2023). Pokud tato čísla srovnáme s celoživotní prevalencí užívání těchto návykových látek v dospělém životě, zjistíme, že v České republice užilo marihuanu 25,9 %, Kokain 1,4 % a MDMA 4,6 % (Chomynová et al., 2022).

V této části je vhodné zmínit fenomén „Aging out“. Dle Americké organizace adiktologické medicíny je závislost dlouhotrvající chronické onemocnění (Miller, 2019). Z grafů výše je však zřetelné, že u velké části populace patologické jevy spojené s užíváním návykových látek samovolně vymizí kolem 30. roku života. Ukazuje se, že by mohlo být možné popsat obecné časové rámce délky závislosti na určité návykové látce. Následující data mohou bez kontextu působit nevěrohodně a proto upozorňuji, že je důležité vnímat je v kontextu plného znění citované práce. Autor uvádí, že průměrná doba závislosti na kokainu trvá čtyři roky, na marihuaně šest let a na alkoholu let patnáct (Heyman, 2013).

Studie dokazují, že polovina náctiletých a dvacátníků, kteří splňovali kritéria závislosti ve svých 35 letech již tyto kritéria nesplňují. Průměrná délka doby, kdy je uživatel závislý na dané látce, se liší dle látky, nicméně společným jevem je, že významná část uživatelů samovolně snižuje frekvenci i množství užívání návykové látky (Lopez-Quintero et al., 2011). Autoři uvádí, že kumulativní pravděpodobnostní odhady remise symptomů závislosti byly vysoké pro všechny substance i přesto, že remise není lineární a může docházet k relapsům. Zároveň uvádí, že sociální faktory, jako přijetí role dospělého a zodpovědného člověka a zvýšený kontakt s prostředím, ve kterém je na závislost pohlíženo negativně, mají důležitý vliv na pravděpodobnost remise závislosti. (Lopez-Quintero et al., 2011).

² National Institute on Drug Abuse

2.7. Normalizace užívání návykových látek

V devadesátých letech 20. století skupina britských vědců vyvinula teoretický rámec, ve kterém argumentovali, že užívání nelegálních návykových látek přestává být okrajovým fenoménem a stává se z něj běžná součást zábavy mnoha komunit. I komunity, které nelegální látky neužívají, tento fenomén nevnímají negativně a ten se tak stává součástí širšího kulturního prostředí (Pennay & Measham, 2016). Užívání ilegálních návykových látek přestává být spojeno s deviací, patologií či konkrétními subkulturami. Jako hlavních šest dimenzí normalizace užívání autoři (Pennay & Measham, 2016) uvádějí:

- dostupnost drog nebo nabídky;
- vyzkoušení drogy nebo celoživotní prevalence;
- aktuální užití;
- plánované budoucí užití;
- být „obeznámený s drogami“ bez ohledu na individuální zkušenosti s drogami;
- důkazy o kulturní akomodaci v širší společnosti.

Tento rámec však není statický a stejně jako ostatní sociální jevy se vyvíjí zároveň se společností, ve které se objevuje. Zároveň s ním se vyvíjí náhled společnosti na užívání návykových látek. Určitý vliv hypoteticky může mít i aktivita různorodých výzkumných skupin, které zkoumají terapeutický potenciál látek jako je MDMA, psilocybinu a dalších.

Ve své knize *Disneyization of Drug Use: Understanding Atypical Intoxication in Party Zones* (Turner, 2023) popisuje autor relativně nový způsob užívání návykových látek. A to sice v prostředí hyperkomercializovaného zábavního parku, který však nedefinují horské dráhy, pirátské lodě a cukrová vata. Definují jej MDMA, ketamin, kokain, alkohol a elektronická taneční hudba. Popisuje, jak každé léto turisté opouštějí svoji každodenní rutinu a mění ji za dobrodružství v magickém a dechberoucím prostředí nočních turistických resortů a hudebních festivalů na Ibize. Na těchto místech se užívání návykových látek stává naprosto normální, běžnou a očekávanou součástí každodenního života.

Autoři Measham a Shiner (2009) popisují, že nedávné zvýšení prevalence užívání návykových látek a následná normalizace byla umožněna rostoucím ekonomickým významem trávení volného času, který je podpořen změnami

v politických a ekonomických faktorech postindustriálních společností, v nichž je zásadní rozšiřující se konzumní ekonomika noční zábavy. Rozsáhlé užívání návykových látek je také podpořeno prodlužováním přechodů do dospělosti.

2.8. Výzkum užívání návykových látek v prostředí noční zábavy v ČR

V českém prostředí se rekreačnímu užívání návykových látek v prostředí noční zábavy mimo jiné dotýkají práce *Tanec a drogy z let 2000 a 2003* (Kubů et al., 2006), *Užívání návykových látek v pražských klubech zaměřených na elektronickou taneční hudbu: dotazníkové šetření, resp. Vzorce užívání kokainu mezi rekreačními uživateli: terénní kvalitativní výzkum* (Kulhánek, 2013; Kulhánek, 2015), *Vzorce užívání návykových látek v době lockdownu u mladých dospělých rekreačních uživatelů tanečních drog* (Kováčová, 2022) a *"Dealeři" - koncová distribuce drog* (Petruželka, 2013).

Práce *Tanec a drogy* (Kubů et al., 2006) vysledovala, že mezi lety 2000 a 2003 výrazně vzrostla celoživotní prevalence u většiny sledovaných návykových látek a zároveň s ní vzrostla i míra akceptovatelnosti u většiny sledovaných látek. Autoři na závěr dodávají, že je z etického i pragmatického hlediska třeba věnovat hlavní pozornost prevenci, neboť hrozí riziko, že postoje ke konzumaci návykových látek, založené pouze na několika osobních pozitivních zkušenostech z intoxikace, budou v budoucnu intenzivně ovlivňovat postoje mladých dospělých nežádoucím směrem.

Kulhánek (2013) ve své bakalářské závěrečné práci *Užívání návykových látek v pražských klubech zaměřených na taneční elektronickou hudbu* popisuje, že nejčastěji užívanou látkou mezi návštěvníky klubových akcí byl alkohol. V celoživotní prevalenci poté následovala marihuana – 97 % a extáze 77 %. Více než polovina účastníků také v životě alespoň jednou užila lysohlávky, kokain a LSD. Pod hranicí 50 % zůstal pervitin. Také je zmíněno, že kokain je nejčastěji užíván mladší kohortou, zatímco pervitin se v této kohortě téměř nevyskytuje, což by šlo hypoteticky interpretovat jako příchod trendu či specifikum klubové scény.

Kulhánek (2015) dále popisuje vzorce užívání kokainu mezi rekreačními uživateli. Zde Kulhánek popisuje, že ve shodě s dostupnými studii lze definovat jeden z profilů uživatele kokainu. Jedná se o mladého dospělého rekreačního uživatele s vyšším vzděláním a vyššími příjmy. Tito rekreační uživatelé ve společnosti přátel pravidelně navštěvují veřejné noční podniky za účelem zábavy.

Uživatelé drogy často nebyli s negativními dopady užívány drogy konfrontováni, a tak často popisují pouze mírné negativní dopady užívání látky. Jako příklad uvádí konfrontaci s partnerem/partnerkou, krvácení z nosu, palpitace či nespavost. Po odeznění účinku návykové látky se mohou dostavit úzkosti, zvýšená depresivita, nervozita a celková rozladěnost. Obstarávání drogy probíhá dle Kulhánka třemi způsoby. Buď si jej obstará uživatel sám, nebo se návyková látka obstará ve skupině, v níž se následně sdílí náklady i ona návyková látka. Třetí možností je dostat návykovou látku darem od jiného uživatele.

Kováčová (2022) popisuje v diplomové práci pomocí kvalitativních výzkumných metod užívání tanečních drog mezi mladými dospělými v období pandemie Covid-19. Bylo zjištěno, že pandemie ovlivnila frekvenci užívání tanečních drog, která se snížila v případě MDMA, a naopak s mírným nárůstem užívání kokainu a alkoholu. Z výsledků výzkumu vyplývá, že užívání tanečních drog je úzce spojeno s nočním životem a taneční scénou, což naznačuje potřebu směřovat preventivní intervence právě tímto směrem. Bylo také navrženo zřízení online poradny pro rekreační uživatele tanečních drog, k jejímuž provozování by mohli přispět odborníci již existujících programů zaměřených na taneční scénu.

Zajímavý závěr ve své práci prezentuje Petruželka (2013), který popisuje nejednoznačnosti pojmu dealer. Ačkoliv se zdá být pojem reflexivně jednoznačný, nemusí být vždy zřejmé, kdo přesně je dealer a kdo zákazník. Tyto dvě role mohou být často souběžné a studie popisuje mnoho uživatelů, kteří byli v roli zákazníka i prodejce ilegálních návykových látek (Petruželka, 2013). Zároveň popisuje fenomén „provaru“, což je zkušenost se sociální kontrolou, která může vést k přehodnocení činnosti dealera. Provar je situace, ve které se dealer ocitá neočekávaně a může dojít k nechtěnému úniku informace o dealerově činnosti do jeho okolí, které nemělo o činnostech dealera do této doby tušení. Dealerův vztah s drogami je, či může být, poté vystaven společnosti mimo okruh uživatelů drog. Toto dealer vnímá jako vysoce problematické a může být příčinou k přehodnocení své činnosti.

2.9. Lze rizikové prostředí noční zábavy udělat bezpečnějším?

Prostředí noční zábavy je prostředím rizikovým (Feltmann et al., 2021). Jaké jsou tedy cesty, kterými lze riziko kontrolovat či minimalizovat?

V České republice je několik programů sekundární a terciární prevence, které mají za cíl pracovat s rekreačními uživateli, kteří jsou ohroženi rizikovým způsobem života (Vejríková, 2018). Obecně si tyto programy dávají za cíl snižování rizik spojených s užíváním návykových látek a ochranu veřejného zdraví. Programy aktivní v prostředí noční zábavy zpravidla nabízejí jednu a více z následujících služeb: distribuce informačních materiálů, potravinový servis, poradenství, distribuci HR materiálu, testování na přítomnost alkoholu a krizové intervence. V minulosti prováděly i testování látek v psychoaktivních substancích, to však v současné době z legislativních důvodů není možné (Vejríková, 2018).

V České republice je aktivních několik programů, zajišťující HR služby pro návštěvníky tanečních akcí. Tyto programy tedy v České republice existují, avšak nepatří mezi ně testování návykových látek.

„V r. 2021 poskytovalo služby na tanečních akcích celkem 8 programů (10 v l. 2018–2020), programy působily na 185 akcích (75 v r. 2020 a 157 v r. 2019) a vykázaly 14 963 kontaktů (6 472 v r. 2020 a 38 450 v r. 2019), při kterých proběhly poradenské a informační intervence, distribuce harm reduction materiálu nebo dechové zkoušky na alkohol. Služby dlouhodobě spolupracují s 55 majiteli klubů či organizátory a promotéry akcí (51 v r. 2020), z toho více než polovinu (35) uvedl specializovaný safer clubbing program Hard & Smart Společnosti Podané ruce, který působí v Brně, Praze, Olomouci a Ostravě. Program Hard & Smart vykázal většinu kontaktů (10 850, tj. 73 %) a navštívených akcí (99, tj. 54 %). Mezi klienty tohoto programu bylo celkem 6 613 klientů se základní drogou alkohol (průměrný věk klientů 24 let)“ (Chomynová et al., 2022, s. 182-3).

Vejríková (2018) ve své studii dále uvádí, že většina návštěvníků prostředí noční zábavy nezná konkrétní HR program, avšak více než polovina se s HR službami v prostředí noční zábavy setkala. Zároveň většina uvedla, že poskytování takovýchto služeb vnímá jako potřebné.

V USA je aktuální téma testování návykových látek vzhledem k velkému množství předávkování způsobenými syntetickými opiáty. Avšak legislativní a represivní prostředí nedovoluje rozvoj této oblasti HR (Laing et al., 2018). Evropské studie ukazují, že pokud uživatel návykové látky svolí k otestování dané látky, existuje 50 % pravděpodobnost, že látku zničí či vyhodí, pokud je látka jiná, než jakou očekávali (Measham & Turnbull, 2021). Přibližně dvě třetiny (63.8 %, n=83) respondentů uvedly trvající změny v chování po využití služby testování

návykových látek. Dalším zajímavým poznatkem studie je snížení užívaných dávek návykové látky v 19.7 % případů (n=25). 92 % respondentů následně uvedlo, že by využili testování návykových látek znovu a téměř tři čtvrtiny respondentů uvedly, že v budoucnosti bude jedním z kritérií výběru festivalu přítomnost služby testování návykových látek. 77 % testovaných látek splnilo očekávání uživatelů (Measham & Turnbull, 2021). (Brunt et al., 2017) dále uvádí, že testování návykových látek může být využito k vygenerování představy o globálním trhu s návykovými látkami. Lze pozorovat obecné trendy, ale i rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. Například čistota kokainu v Rakousku se v letech 2008-2013 pohybovala na úrovni 42 %, v Nizozemí, Belgii a Baskicku se čistota pohybovala kolem 60 % (Brunt et al., 2017). Zároveň programy tohoto typu dovolují, díky osobnímu kontaktu s uživatelem, přímo před užitím návykové látky předat informace či provést program prevence. Jako další výhodu autor jmenuje možnost zpětné vazby k dealerům a výrobcům, a tedy vytváření zpětného tlaku na kvalitu a čistotu užívaných látek (Brunt et al., 2017).

3. Výzkumná část

Tato bakalářská práce se zaměřuje na užívání návykových látek v prostředí noční zábavy. V českém prostředí je toto téma zkoumáno pouze okrajově. Podobná kvalitativní studie byla v posledních pěti letech zpracována jedna, avšak se zaměřením na změnu v užívání způsobenou epidemií COVID-19 (Kováčová, 2022). V této oblasti nejsou provedeny žádné další studie, což způsobuje nedostatek kvalitativního výzkumu v této oblasti. Téma se tedy jeví jako vhodné k dalšímu zkoumání, může přiblížit často skrytou, méně rizikovou populaci a odhalit současné trendy a vzorce užívání.

3.1. Cíle výzkumu

Primárním cílem této práce je pomocí kvalitativních výzkumných metod popsat vzorce užívání návykových látek v prostředí noční zábavy a zjistit, zda se objevují nové trendy v užívání návykových látek v prostředí noční zábavy. Sekundárním cílem je popsání vztahu mladé dospělosti a užívání návykových látek.

3.2. Výzkumné otázky

Výzkumné otázky byly stanoveny následovně:

- 1) Jaké jsou vzorce a trendy užívání návykových látek mladých dospělých v prostředí noční zábavy?
- 2) Existuje vztah mezi mladou dospělostí a užíváním návykových látek? Pokud ano, jak jej respondenti definují?

3.3. Metody výběru

Výzkumný soubor byl vybrán pomocí metody záměrného výběru a metody výběru samovýběrem. Metodu záměrného výběru popisuje Miovský (2006) jako postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. V případě tohoto výzkumu byly definované vlastnosti věk, užívání ilegálních návykových látek v prostředí noční zábavy a ochota se zapojit do výzkumu (Miovský, 2006). Další metoda, která byla využita, je metoda samovýběru (Miovský, 2006). Vzhledem k možnosti kontaktovat poměrně rozsáhlou skupinu rekreačních uživatelů ilegálních návykových látek prostřednictvím sociálních sítí, byli tito kontaktováni prostřednictvím soukromého profilu výzkumníka na sociální síti Facebook. Bylo vydáno krátké veřejné oznámení o možnosti zapojení do studie

účastníků, kteří splňují předem definovaná kritéria. Hlavní rozdíl mezi metodou samovýběru a metodou záměrného výběru spočívá v nutnosti účastníků projevit zájem o účasti ve studii, nikoliv pouze s účastí souhlasit po oslovení výzkumníkem. Nevýhodou zvolených aplikovaných metod je poté omezený referenční rámec, který je ovlivněn sociální skupinou výzkumníka a kontaktovaných, případně sebenominovaných (Miovský, 2006).

3.4. Metoda tvorby dat

Pro generování dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Tento přístup umožňuje výzkumníkovi použít předdefinovaný rámec rozhovoru – základní tematické oblasti a otázky, které lze v průběhu dynamicky upravovat a měnit jejich sekvenčnost, některé otázky vynechávat nebo přidávat nové, a to s cílem maximalizace hodnoty získaných dat. Strukturu rozhovoru tvoří tzv. jádro, což je sada klíčových tematických okruhů a otázek, které musí být vzhledem k cílům výzkumu adresovány. Na toto jádro se poté nabalují další okruhy a témata otázek, které se výzkumníkovi jeví jako vhodné a žádoucí. (Miovský, 2006) Před začátkem tvorby dat byla vytvořena osnova, která zajistila, že byla adresována všechna témata, která bylo předem vybrána. Po schválení výzkumu etickou komisí byla započata samotná tvorba dat.

Před každým rozhovorem byl účastník srozuměn s faktem, že bude rozhovor nahráván a byly mu poskytnuty informace pro účastníka výzkumu a informovaný souhlas. Každý rozhovor je započat úvodní fází interview, kde jsou vysvětleny náležitosti jako například dobrovolnost, možnost kdykoliv odstoupit od výzkumu, je dán prostor pro dotazy a podobně. Hlavní fáze interview začínala rozehráním sloužícím k navázání vztahu a nastolení důvěry mezi účastníkem výzkumu a výzkumníkem. Nejdříve otázky směřovaly od obecných ke konkrétním, zároveň od méně osobních k osobnějším. Po hlavní fázi interview následuje fáze ukončení rozhovoru. Zde je prostor doptat se na nejasnosti, prostor pro účastníkovy dotazy, případně zjištění, jestli účastník nechce říct něco, co nebylo zmíněno a je pro něj důležité. Poslední fáze je využita pro poděkování a ukončení záznamu interview.

Osa rozhovoru se skládá z následujících oblastí:

- pocit dospělosti;
- druhy užívaných návykových látek;

- kontext užití;
- místa užití;
- frekvence a množství;
- způsob aplikace;
- obstarání návykové látky;
- hodnota návykových látek v životě uživatele;
- rizika a komplikace.

Každá z oblastí byla poté dále rozvedena do několika otázek dle osnovy.

3.5. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vymezen následujícím způsobem. EMCDDA (2016) používá pojem mladí dospělí v rozmezí 15-34 let. NMS používá totožný pojem mladí dospělí s totožným věkovým rozptylem 15-34 let. Horní hranice věkového rozpětí byla převzata, zatímco spodní hranice z etických důvodů zvýšena na 18 let. Toto věkové rozpětí bylo zvoleno proto, aby bylo možné výsledky vztáhnout k dalším studiím v českém prostředí, které taktéž přebírají výše uvedené definice mladé dospělosti. Dalším kritériem bylo užití návykové látky alespoň dvakrát za uplynulý rok. Toto kritérium bylo nutné vzhledem k potřebě zkoumat vzorce užívání návykových látek. Posledním kritériem byla ochota účastníka poskytnout rozhovor a souhlasit se záznamem.

Metodou záměrného výběru bylo nominováno šest respondentů. Samovýběrem se nominovali další dva respondenti. Celkově tedy osm respondentů. Všichni nominovaní se studie zúčastnili. Věkový průměr respondentů byl 28,4 let. Ve výzkumném souboru bylo šest mužů a dvě ženy. Nejmladšímu respondentovi bylo 23 let, nejstaršímu 33 let. Mezi respondenty byly čtyři lidé s vysokoškolským vzděláním, dva studenti vysoké školy, jeden respondent se střední školou zakončenou maturitou a jeden respondent se střední školou zakončenou výučním listem.

Tabulka 1: Respondenti dle pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání

Kód respondenta	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání
R1	Žena	24	Vysokoškolské
R2	Žena	26	Vysokoškolské
R3	Muž	31	Středoškolské
R4	Muž	30	Středoškolské
R5	Muž	30	Výuční list
R6	Muž	23	Středoškolské
R7	Muž	33	Vysokoškolské
R8	Muž	30	Vysokoškolské

Všichni respondenti uvedli pravidelné užívání alkoholu. Mezi další užívané návykové látky patřily látky jako MDMA, kokain, marihuana. V ojedinělých případech i mefedron, LSD a halucinogenní houby.

3.6. Metody fixace, zpracování a analýzy dat

Z rozhovorů byly pořízeny audio záznamy ve formátu m4a. Audiozáznamy byly pojmenovány R1 až R8 tak, aby odpovídaly daným respondentům. Tyto byly následně lokálně přepsány pomocí softwaru automatického rozpoznání řeči *Whisper* (OpenAI, 2022).

Data byla zkontrolována, aby nedošlo k chybám v transkripci. Následně bylo možné data hloubkově explarovat. S pomocí softwaru *MAXQDA* (VERBI Software, 2021) bylo provedeno kódování. Východiskem pro vytvoření kódovacího systému byla osnova rozhovoru. Systém byl poté upraven tak, aby odpovídal cílům

bakalářské práce, reprezentaci mému porozumění problematice, byl dobře formulovaný a vytvořil „gestalt“, tzn. jasnou a koherentní strukturu.

Finálním výstupem tematické analýzy je matice s mnoha buňkami, jejíž řádky reprezentují konkrétní případy a sloupce tvoří kategorie, případně podkategorie. Tyto buňky obsahují všechny segmenty rozhovoru příslušných dotazovaných, které jsou kódovány do konkrétních kategorií a podkategorií.

3.7. Etika výzkumu

Součástí výzkumu byly Informace pro účastníka výzkumu (příloha č. 1) a informovaný souhlas pro účastníky výzkumu (příloha č. 2). Souhlas byl udělen ústně a zachycen v pořízeném audiozáznamu. Respondentům byly před začátkem rozhovoru poslány informace pro účastníka výzkumu k prostudování. Po zahájení rozhovoru byl respondent dotázán, zdali informovanému souhlasu rozumí. Následně byly zdůrazněny důležité aspekty jako předpokládaná délka rozhovoru, cíl studie, možnost klást otázky a možnost kdykoliv účast přerušit či následně požádat o vyjmutí rozhovoru z datasetu. Osobní údaje byly v průběhu přepisu anonymizovány. Z výše uvedených důvodů nefigurují ve výzkumu jména ani podpisy respondentů. Veškerá získaná data v jakékoliv formě byla využita výhradně pro potřeby bakalářské práce a následně trvale smazána.

EKS KAD udělila práci souhlasné stanovisko 9. května 2023 pod č.j. EKSKAD-045/2023 (příloha č. 3)

4. Výsledky výzkumu

4.1. Vzorce užívání a druhy návykových látek

Diverzita ve frekvenci a množství užívaných látek byla výraznou charakteristikou mého výzkumného souboru. Respondenti se lišili ve vzorcích užití, jako je množství a frekvence konzumace, stejně jako v jejich individuálních tendencích. Alkohol byl běžnou součástí života všech respondentů.

Jeden z respondentů uváděl, že ilegální návykové látky užívá přibližně dvakrát měsíčně, jiný uvedl, že užívá přibližně jednou měsíčně. Zbytek respondentů užívá přibližně 2 – 5krát během šesti měsíců. V této skupině je užívání většinou náhodné a je těžké sledovat jakoukoliv pravidelnost. Je tedy možné, že respondent užije dva víkendy za sebou a poté šest měsíců neužije. Byla zaznamenána i výjimečná situace, kdy jeden respondent uvedl, že na týdenním festivalu užíval ilegální návykové každý den.

Když se posuzovala frekvence užívání návykových látek během večera, vynořily se dvě skupiny respondentů. Tři respondenti uvedli, že užívají kokain, dokud ho mají k dispozici. Pro ně je velmi těžká sebekontrola, pokud jej mají u sebe.

R8: *„V tom mám jako docela problém. Já jsem jak pes, když mu dáš žrádlo, já sežeru všechno v tý misce. Málo kdy jsem se mírnil, že jsem si řekl už dost. To je právě jedna z těch věcí. Já na sobě cítím, že inklinuju k tomu, to přehánět.“*

Ostatní uživatelé kokainu uváděli, že ho užívají 4 – 8krát za večer s přibližně třicetiminutovým až hodinovým odstupem mezi jednotlivými dávkami. Přístupy k užívání MDMA byly různé. Jeden respondent uvedl, že mu stačí půl tablety na večer a nechce užívat více. Jiný respondent uvedl, že užívá MDMA 3 – 4krát za večer s hodinovým odstupem. Takže i zde bylo užívání silně individuální.

Co se týče marihuany, dva respondenti uvedli, že ji užívají denně. Další respondent uvedl užívání 3 – 5krát za týden. Ostatní uváděli náhodné užívání.

Respondenti popisovali frekvenci užívání návykových látek následujícím způsobem:

R1: „*Ted' jsem měla dva týdny po sobě. Takže jsem měla třeba jednou, pak jsem měla třeba za čtyři měsíce, a pak jsem měla třeba tři měsíce po sobě jednou za měsíc a pak jsem měla dva týdny po sobě. Takže jakoby jo frekvence se zvyšuje, ale reálně jen jako shoda náhod. Že to není úplně víc, že bych si každý měsíc řekla jo, tak bych i dala.*“

R2: „*Myslím, že se mi stalo, kdy třeba v měsíci jsem si dvakrát dala na nějaké akci, ale to si myslím, že se mi nestalo mockrát, no. Takže bych řekla, že jsem třeba jednu dobu neměla tři čtvrtě roku nic nebo rok a pak třeba jednou za tři měsíce, když se chodí víc kalit.*“

R7: „*Já myslím, že byly doby, kdy to bylo třeba jednou za dva týdny. Potom na nějakým týdenním festivalu každé den. A to bylo v tom nejčastějším období. A teď už je to o dost míň. Ted' si myslím, že to je párkrát do roka. Třeba jednou za dva tři měsíce.*“

4.2. Obstarání návykové látky

Respondenty v našem výzkumném souboru lze v kontextu obstarávání návykových látek rozdělit do dvou základních skupin. První skupinu tvoří tři z celkových osmi respondentů, které lze charakterizovat pravidelnějším užíváním návykových látek a preferencí osobního obstarání návykové látky.

Jedním z klíčových aspektů konzumace je pro tyto respondenty výběr zdroje, z něhož návykové látky získávají. Toto zahrnuje jak přátele, tak i dealery. Tento způsob obstarávání často zahrnuje budování dlouhodobých vztahů s těmito osobami, které jsou postaveny na důvěře a předchozích zkušenostech. Významným faktorem je pro ně kvalita specifické látky, kterou v minulosti koupili, což považují za prioritu. Respondenti z této skupiny mohou obstarávat návykové látky pro skupinu a poté je distribuují za podmínek, které jsou předem dohodnuty.

R3: „*Mám kontakty no. Od koho už jsem měl a ptám se pokaždý, jestli je to vono, co sem měl. Jestli jo, tak to беру, jestli je toto stejný. No, a to je jen na důvěře, takže řeším to takovým způsobem.*“

R7: „*Nejčastěji je to, že někdo zná dealera, nebo přes nějakého kámoše, který to může sehnat. Buď taky přes nějakého kámoše nebo přes dealera. Takže prostě víš o někomu, kdo to má, koho znáš.*“

Zajímavým faktorem je také zkušenost s nákupem návykových látek přes darknet. Jeden z respondentů tuto možnost v minulosti využil. I když transakce proběhla bez problémů, respondent zmínil pocit zvýšeného rizika odhalení, který jej nakonec od tohoto způsobu obstarávání návykových látek odradil.

Druhá skupina respondentů je spíše zvyklá na to, že konzumace návykových látek je spojena s určitým druhem zábavy a látky jsou jim poskytnuty jejich sociálním okolím. V těchto případech je důvěra v prodejce převedena na osobu, která látku poskytuje. Tato osoba se pak stává klíčovým kontaktem pro respondenta ve smyslu důvěry v bezpečnost látky, která je dána k dispozici. Stejně jako v první skupině, i zde existuje vztah založený na důvěře, který je klíčový pro uživatele při akceptaci poskytnuté látky.

R1: „No tak většinou je to prostě tak, že přijde jeden kámoš a řekne jdeme, tak jdeme a neplatím mu za to no. A věřím mu. Jako nikdy bych si nedávala s někým, koho neznám.“

R4: „Nejčastěji to někdo má. Někdo to přinese a já to úplně jako neřeším.“

R8: „A ten kokain. I když vlastně jsem si ho nikdy nekoupil napřímo, věděl jsem, že někdo umí sehnat něco dobrého. Tak s ním jsem se domlouval, že když si bude kupovat, vezme i pro mě.“

Ve zkoumaném výzkumném vzorku pouze jeden z uživatelů uvedl, že má užívání výraznější vliv na jeho finanční situaci. Ostatní respondenti uvedli, že finanční dopad svého užívání nepociťují.

4.3. Druhy užívaných návykových látek

Veškeré osoby zapojené do výzkumu potvrdily pravidelnou konzumaci alkoholu. Každý z respondentů uvedl alespoň jednorázové užití marihuany v průběhu svého života. S výjimkou jednoho respondenta všichni uvedli zkušenost s konzumací MDMA. Ke zkušenosti s kokainem se pak z osmi respondentů hlásí šest z nich. MDMA bylo ve výzkumném souboru nejužívanější ilegální návykovou látkou.

Jen několik účastníků potvrdilo užití LSD nebo psilocybinu, a to s tím, že šlo o ojedinělé případy, nikoli o pravidelnou konzumaci. Pouze dva respondenti pak uvedli zkušenost s mefedronem.

Respondenti, kteří uvedli zkušenosti s tradičními psychedeliky jako je LSD a halucinogenní houby, tyto zkušenosti hodnotili pozitivně. Hovořili například o spirituálních zážitcích, které pro ně mají dlouhodobý pozitivní efekt.

R1: *„My jsme na tom LSDčku tenkrát prostě úplně přišli na celý jako smysl našeho žití, víš? Pak jsme to teda zapoměli všechno, což tak bývá, ale bylo to úplně jako znovu zrození. A dalo mi to hrozně moc věcí. Vůbec nevím jaký, ale hrozně z toho čerpám. Jako do teďka, že si vždycky na to vzpomenu.“*

Jeden z respondentů připustil přitažlivost myšlenky konzumace heroinu, avšak vyjádřil obavy z potenciálního užívání. Jeho obavy se konkrétně týkaly možnosti ztráty vědomí a s tím spojených rizik, které by mohly mít negativní důsledky. Další dva respondenti vyjádřili zájem o experimentování s pervitinem, ale obávali se překročení určité hranice, která odděluje rekreační a rizikové nebo závislé uživatele návykových látek. Několik dalších respondentů identifikovalo pervitin jako látku, která překračuje jejich osobní hranice rekreačního užívání drog.

R7: *„Z heráku mám strach, ale slyšel sem, že to je super. Takže bych chtěl, ale ne. Asi nechtěl. To člověka úplně vypne a je to i tak nějak nebezpečný. To je spíš taková sranda, že všichni říkají, že to je super, že to je spíš taková legenda.“*

R4: *„Co se týče třeba heroinu a pika, tam mám strach ze závislosti. Nebo strach, je to ta hranice toho, že už je to kompletně sračka. Takový skluz, nevíš, kam tě to může dostat.“*

R3: *„Jo, třeba chci zkusit metamfetamin. No, chci, mě to zajímá. Taky díky tomu, co jsem přečetl, co říkali kámoši. Ale z principu do toho nejdou. A navíc chápu, že je to jedna z těch nejvíc špatných věcí, co bych mohl užít a co bych mohl udělat sám pro sebe jak ze zdravotního hlediska, tak i závislosti. Že se znám a moc dobře vím, že všichni říkali, že to byl jejich nejlepší trip, co měli a nejdelší. Ale pak třeba potom tři, čtyři dny nebyli funkční a už pomalu umírali v posteli, tak tady tohle zažít nechci.“*

Mezi respondenty nebyl identifikován žádný s výrazným zájmem o konzumaci nových syntetických nebo méně tradičních návykových látek. Tato zjištění naznačují, že ve vzorku respondentů převažuje konzervativnější přístup k experimentování s návykovými látkami se zaměřením na tradičnější látky a s omezeným zájmem o novější či méně běžné substance. Z rozhovorů je patrné, že nové syntetické psychoaktivní látky nejsou v jejich zájmové oblasti.

Zajímavým poznatkem je, že čtyři respondenti identifikovali MDMA a extázi jako různé návykové látky. Pod označením extáze uživatelé identifikovali MDMA ve formě tablet, zatímco pokud se jednalo o prášek či krystaly, označovali ho jako emko nebo MDMA.

4.4. Kombinace návykových látek.

Všichni respondenti měli zkušenost s polyvalentním užíváním drog.

Účastníci studie, kteří uváděli, že konzumují kokain, jej kombinovali s alkoholem, a to v poměrně vysokých dávkách. Uvedli, že díky kokainu či MDMA mohou vypít více alkoholu a méně vnímají negativní stránky opilosti, což považovali za pozitivum.

R1: *„Jo, dávám to zároveň. Většinou to je jako alkohol, cigá a pak něco. Koks, emko nebo tak no. Necejtíš se pak tak opilej.“*

R4: *„To jsou to ty hardcore kalby, tak tam to prostě jede. Chlast v kombinaci právě s něčím, co mě nakopne a můžeš vypít víc, takže nějaký éčko nebo koks.“*

Jeden respondent uvedl, že při užívání MDMA konzumuje alkohol ve velmi omezeném množství, na rozdíl od kombinace s kokainem.

R2: *„A dám si fakt třeba jen jeden drink. Bud' třeba nějaký cider, nebo třeba gin tonic, ale fakt na dlouho.“*

Zároveň bylo zřejmé, že někteří uživatelé jsou opatrní ohledně kombinování různých ilegálních návykových látek. Respondenti uváděli, že se vyhýbají kombinaci MDMA a kokainu či marihuaně a stimulantům, protože účinky těchto látek se navzájem nepodporují a nejsou pro ně příjemné.

R3: *„Když si dávám extázi, tak vím podle pocitu a vím, jak dlouho to vydrží, jak dlouho budu high. A pak potom jak už cítím, že už nejsem, tak třeba si dám znovu jako malou lajnu. Ale abych to míchal, to ne.“*

R7: *„A jinak se k těm kombinacím snažím vyhýbat, protože to většinou nepodpoří ani jednu, ani tu druhou. A nic moc to nepřináší.“*

Zároveň žádný z uživatelů nezmínil užití jakýchkoli psychedelických a ostatních ilegálních drog v kombinaci, s výjimkou jednoho případu, kdy respondent

kombinoval marihuanu a LSD.

4.5. Místa užití a způsob aplikace

Respondenti obecně rozlišují mezi dvěma typy lokací, a to veřejnými a soukromými prostory.

Veřejné prostory zahrnují bary, kluby a festivaly. Respondenti upozorňují na významný faktor výběru lokality dle typu konzumované drogy. Například, uživatelé kokainu často navštěvují prostory, kde je možná úzká interakce s ostatními – kluby, bary nebo hospody. Hudba je v těchto případech často sekundárním motivem, zatímco primární roli hraje sociální interakce. V těchto prostředích je konzumace kokainu často skryta, obvykle na toaletách nebo v méně frekventovaných částech podniku. Pokud jde o soukromé prostory, například byty nebo chaty, konzumace kokainu je jednodušší, neboť respondenti nemají pocit, že by ji museli skrývat. Nicméně pokud se skupina uživatelů mísí s neuživateli, může docházet k diskrétnějšímu užívání látek.

R2: *„Když kluci dělali akci v klubu, tak tam jsme to normálně šňupali v nějakého zadní místnosti. Většina lidí prostě to tam neřeší.“*

R3: *„Když to dáváme doma, tak to znamená že jsme se trochu zasekli doma a popili jsme trochu víc. Když jsme měli doma, tak je to úplně otevřeně i když jsou mezi náma lidi, co to nedávají. Jakmile tam byl někdo takový nový, že to nebral, tak jsme se ptali vždycky, jestli nevdá, a oni, že ne. Jinak jsme to takhle dělali na bytě otevřeně. V baru a v klubech, když je to přes léto, tak jsme vždycky snažili nějaké místo venku, ale většinou jdeme na záchody.“*

Konzumace MDMA, obvykle ve formě tablet, krystalů nebo prášku, je častá na místech jako jsou kluby nebo festivaly, kde je důležitá hudba a tanec. Její užití je však relativně diskrétní a může se odehrávat bez povšimnutí. Marihuana je obecně považována za méně sociálně rizikovou, a proto ji uživatelé konzumují veřejně podobně jako cigarety.

R2: *„Každý si to éčko vezmeme a dáme si to do pusy a je to takové, že nemusíme někam odcházet si to dávat.“*

Je důležité zmínit, že rekreační užívání návykových látek je často nahodilé. Uživatelé si látku často neobstarávají sami, a je jim nabídnuta jejich okolím, což

může vést k neplánovanému užití. Výše popsané scénáře tedy popisují typické vzorce, nikoli striktní pravidla. Každý případ může být unikátní svým místem, způsobem aplikace i motivací.

Co se týče způsobů konzumace, respondenti uváděli následující metody:

1. Kokain: Všichni respondenti konzumují kokain intranasálně. Dávky se obvykle připravují na místě, například na displeji mobilního telefonu, a rozdělují se pomocí kreditní karty. Látku pak uživatelé šňupali bankovkou nebo brčkem.

R4: „*Tak koks to se jako šňupe klasicky z mobilu prostě nebo i potom, když si nabereš jako na prst a dáš si jako na dáseň, takže to jsou asi nějaké dva způsoby.*“

2. MDMA: Tuto látku respondenti konzumují ve formě tablet, krystalů nebo prášku. Krystaly se nadrtí a poté šňupají nebo rozpouští v nápoji.

R4: „*A to emko to jsem šňupal jako prášek anebo nechat rozpustit do pití. Emko je takový hořký, takže tam jsem si to radši nechával rozpustit do pití.*“

R7: „*Já myslím, že nejčastější asi šňupání a sněžení. A někdy rozpustit v pití.*“

3. Mefedron: Oba respondenti, kteří uvedli užití mefedronu, jej užívali šňupáním.
4. Marihuana: Tuto látku uživatelé konzumují kouřením, vapováním nebo jako takzvané „edibles“.
5. LSD respondenti užívají vložením papírku namočeného v účinné látce pod jazyk.
6. Halucinogenní houby konzumují respondenti orálně.

4.6. Motivace užití

Dle odpovědí respondentů je hlavní motivací pro konzumaci návykových látek zlepšení zážitku, ať už hudebního či sociálního. Dva respondenti uvedli, že je pro ně experiment hlavní motivací k užití.

Kokain byl spíše označen jako nástroj, který zlepšuje a prohlubuje konverzaci. Pouze jeden účastník studie uvedl, že kokain využívá jako prostředek pro navazování kontaktu s neznámými lidmi. Ostatní respondenti, kteří kokain užívají, uvádějí, že ho konzumují v přítomnosti známých osob s cílem zlepšit

konverzaci a obecně sdílet zážitky. Kokain nebyl uveden jako prostředek ke zlepšení sexuálního zážitku. V případě MDMA se objevilo širší spektrum důvodů pro jeho užívání. Někteří respondenti uvádí, že tato látka umožňuje potlačení vnitřního monologu, což jim napomáhá věnovat se plně hudebnímu prožitku, hlubšímu vnímání hudby a zjednodušuje rozlišení jednotlivých hudebních složek, což hodnotí kladně. Další respondenti zase tvrdí, že MDMA odstraňuje sociální bariéry a inhibice, což jim umožňuje plně se věnovat tanci a dalším prvkům sociálních událostí, jako je snazší konverzace, větší schopnost empatie a porozumění emocím ve skupině či mezi jednotlivci. Jeden respondent uvedl, že bez konzumace MDMA není schopen tancovat kvůli pocitu studu. Pro některé respondenty MDMA slouží k prohloubení emocionálních vazeb a umožňuje sdílet hluboké a intenzivní pozitivní pocity.

R1: „A spíš je to asi, že mě to baví prostě. Že je to zábava. Takže nějaké vzrušení, nové zážitky. Bez zábran mluvíš a tancuješ. Že se pak cítím tak jako bezstarostně. A vždycky potom si skvěle popovídám s těma lidma, co znám.“

R2: „Emko mi dělá takový možná až zvláště velký zájem o lidi, co neznám. A nějaké sdílení s nima. A silně vnímám něco společného, tak tohle mi to zvyšuje, zintenzivňuje. A dělá mi hodně dobře vnímat, co mi dělají svaly na těle, když tancuji. Takže to mi je takový dost příjemný.“

R4: „Záleží, záleží asi jako na situaci, ale za mě je to nějaká úprava nálady, nějaký setting. Doplnění toho prostředí nebo toho, co se jako v podstatě děje.“

R7: „Spíš asi aby to bylo příjemnější, celkově ten večírek. Pro tebe je to, dejme tomu, baví tě ten večírek 6 z 10, když si dáš tu látku, která ti sedí do toho, tak je to 8 z 10, dejme tomu. Že to je zvýšení už toho, co tam je, ale je to vlastně zlepšení toho zážitku.“

Podle získaných odpovědí konzumace návykových látek slouží k zvýšení intenzity a zlepšení kvality zážitků během noční zábavy.

4.7. Pocit dospělosti

Získaná data ukazují, že subjektivní vnímání dospělosti se mezi jednotlivými respondenty liší. Mnoho respondentů se označilo za dospělé, avšak tento pocit často označovali za neúplný. Z odpovědí vyplynulo, že existuje souvislost mezi pocitem dospělosti a mírou vnímané zodpovědnosti v různých sférách jejich života.

Zodpovědnost, o které hovoří, není nutně jen pracovního charakteru. Mnoho respondentů uvádí, že je jejich pocit dospělosti těsně spojen s pocitem zodpovědnosti za rodinu nebo partnerské vztahy.

R2: „Jo mám pocit, že sem dospělá, že se mně musel jakoby strašně zvýšit ten pocit zodpovědnosti a musela jsem se smířit s tím, že ji jako musím unýst. Že už vždycky dřív, i když byla škola atd. atd. tak tam ta zodpovědnost byla, ale držet si ji nebylo tak náročný. Jakože nemusela jsem tomu přizpůsobovat zbytek mého života tolik, ale teď v té práci musím.“

R4: „Založení rodiny je pro mě velkým milníkem. I když jsem si to původně nemyslel, svatba byla důležitým rituálem, kterým jsem se spojil s jinou osobou. Celkově pocit zodpovědnosti a péče o někoho, to mi hodně dává. A taky změna práce. Že jsem se posunul o level veš v kariéře.“

R8: „Já myslím, že ten pocit dospělosti je spíše o tom, že si myslíš, že na to máš. Kdybych měl mít třeba děti před pěti lety, tak bych je měl jako nedospělej. Ale možná bych se stal dospělým, kvůli tomu. Ale když se ptáš, jestli se cítím dospělej, tak jo, teď si myslím, že už se cítím dospělej, protože si myslím, že bych zvládl tu zodpovědnost třeba s těma dětma. Hodně to pramení z práce.“

R1: „Necítím se dospělá. Asi bych musela začít žít s nějakým svým partnerem a chodit už do práce a mít dostudováno, viš. A nebejt závislá částečně finančně i na rodičích.“

Tyto výsledky poukazují na to, že proces dospívání a vnímání vlastní dospělosti může být ovlivněn širokou škálou faktorů, z nichž vnímaná zodpovědnost se jeví jako jeden z nejdůležitějších. Výsledky tak potvrzují současné paradigma, že dospělost je komplexní a multidimenzionální stav, který nelze definovat pouze na základě chronologického věku (Arnett, 2015).

Někteří respondenti také vyjádřili přání zůstat alespoň částečně ve stádiu dětství či dospívání. To ukazuje na určitý odpor či potřebu vymezit se k přijetí tradičních rolí a odpovědnosti spojené s dospělostí. Někteří respondenti také hodnotí tradiční roli dospělého jako negativní. Tito respondenti zdůrazňují pozitivní hodnoty hravosti, svobody a kreativity, které považují za charakteristické prvky mládí, a pociťují obavy z představy ztráty těchto aspektů.

R4: „Nejsem si jistej, zda se chci někdy cítit 100 % dospěle, protože mám rád svoje vnitřní dítě, hravost a kreativitu. Takže to si tak jako nějak jako opečovávám a přijímám to.“

R6: „Nedovedu si to představit, co by se muselo stát, abych se cítil úplně dospěle. Možná je to období, kdy požádám svojí přítelkyni o ruku a začneme plánovat rodinu. Možná se to nestane nikdy. Možná bych si přál v sobě zachovat kus toho dítěte napořád. Protože si myslím, že to je důležitý.“

R7: „Necítím se úplně dospělej. Že ještě nejsem usazenej. Není to takovej ten život, že nemám děti, nemám nějakou vlastní barák nebo něco takového. Zázemí. [...] Já nevím, jak to popsat no, že mě tak nějak baví se bavit, nebo dělat blbosti nebo nějak tak. Dítě si představuje, že dospěláctví už je všechno nuda, to asi úplně nechci. Neříkám, že nikdy, ale úplně brzo asi ne.“

Pouze dva účastníci studie uvedli, že existuje souvislost mezi subjektivním pocitem dospělosti a konzumací návykových látek. Jeden z nich uvedl, že s nástupem dospělosti klesá nutkání k užívání návykových látek. Druhý účastník prohlásil, že dospělost a svoboda s ní spojená umožňují přistupovat ke konzumaci návykových látek zodpovědněji a bezpečněji.

R7: „Myslím si, že čím víc se člověk cítí dospělý a má více odpovědností, tím méně ho to láká k drogám.“

4.8. Hodnota návykových látek v životě uživatele a naplnění představ.

Jen jeden z respondentů projevilo názor, že návykové látky mají pro něj vysokou hodnotu. Všechny ostatní osoby v průzkumu považovaly návykové látky za jednu z mnoha forem zábavy, která nemá převahu nad ostatními volnočasovými a rekreačními aktivitami.

R1: „Není to na prvních sto příčkách. Jakože mám spoustu věcí, které jsou nad tím. Jakože nic tomu nepodřizuju.“

Jeden z respondentů zmínil, že jeho zkušenost s užíváním ho přivedla blíže k elektronické hudbě, za což je vděčný. Umožnilo mu to více prožít a vcítit se do hudby.

R7: „Mám pocit, že třeba dokážu tak nějak víc vnímat hudbu i mimo to užívání. A tak nějak ji hloub prožívat. Jak jsme předtím mluvili už o některých těch

vztazích, tak si myslím, že s některýma lidma nám to prohloubilo vztah. V tom vidím tu hodnotu no. Potom třeba u LSD mám takový pocit, jak kdyby to otevřelo nějaký cesty v mozku, který tam předtím nebyly nebo nebyly spojený. A člověk tak nějak víc začal vnímat všechny smysly v podstatě. I přírodu, jaké jsou povrchy na dotek a tak.“

R8: „Asi jako požitkovou hodnotu. Asi bych se bez toho obešel. Nebo 100 % bych se bez toho obešel. Kdyby se potápěl člun se mnou a potřeboval bych vyhodit 20 věcí, tak drogy jsou určitě mezi těma, které by 100 % letěly. A rozhodně bych jako kvůli drogám neobětoval, nevím, knížku.“

Respondenti uvedli, že jejich zkušenost s užíváním odpovídala jejich předpokladům. Někteří dokonce zmínili, že pozitivní aspekty jejich užívání překonaly jejich očekávání.

R2: „Jako já jsem asi moc neměla představy, ale jako přijde mi, že ty zážitky jsou lepší, než jsem si uměla představit.“

R6: „Mně popisovali emko tak, že je to prostě taneční droga, nebo tak to se všeobecně ví. A pak mi říkali, že člověk cítí víc empatie, že je takový hovornější, a to se stalo.“

4.9. Spokojenost s uživatelskou kariérou a výhled do budoucna

Pouze jeden respondent naznačil, že kdyby měl možnost znovu se rozhodnout, neužil by žádné nelegální návykové látky, jelikož se domnívá, že pro něj nebude jednoduché s užíváním přestat z důvodu sociálního tlaku a zvyku.

R3: „Mně se to užívání líbí, ale já už jsem řekl několikrát, že bych byl nejradši za to, kdybych to nikdy nevyzkoušel. Nevím, kdybych si mohl vybrat. Jako teď si taky můžu vybrat, to je debilní slovo. Nevím, kdybych to mohl ovlivnit víc a brát kolik bych chtěl, tak ty drogy nepoužívám.“

Ostatní respondenti hodnotili svoje užívání neutrálně až kladně a byli spokojeni jak s frekvencí, tak s množstvím užívaných látek. Nespatořovali žádný významný negativní dopad na svůj sociální či finanční život a nepřestávali se kvůli užívání věnovat jiným zájmům. I zde se objevily některé výjimky. Několik respondentů uvedlo, že den po užití nepodávají takové sportovní výkony, jaké by si představovali, což hodnotili negativně, avšak neoznačili to za zásadní problém.

Vícekrát bylo zmíněno, že již nechtějí trpět negativní důsledky užívání jako jsou únava, špatná nálada, nevolnost a nechut k aktivitám.

R1: „Zajímavá otázka. Nevím, jak hodnotím svoji uživatelskou kariéru. Jakože...Takový... Nejsem úplně zkušená s věcmi, ale zároveň ani nezkušená. Že tak jako si zkouším, co chci, a je mi to docela jedno. Ale ty vole, nevím, jak hodnotím svou uživatelskou kariéru. Fakt nevím, nehodnotím.“

R2: „Já vůbec nevím, jakou maj drogy pro mě hodnotu. Jako takovou, že asi kdybych si už neměla nikdy nic dát, tak mi to je trochu líto. Ale jako nebude to pohroma.“

R7: „Myslím, že jsem měl takovej rychlej start a objevil jsem všechno, co to dokáže nebo co to umí. A potom, nevím, jestli jsem se tím naplnil, ale v jednom okamžiku, asi to je spojený s tím, jak když člověk je starší, tak to tak nějak upadávalo, ta angažovanost v drogách. Jako dobrý, já to hodnotím pozitivně. Myslím si, že se mně to nikdy nevymklo nějaké kontrole, že občas slyšíš nějaké storky, a myslím, že v té sociální skupině, to bylo dobrý prostředí pro to, vzít si z toho to dobrý, ale zároveň nespadnout prostě do nějaké jámy, ve které by to člověka potom nějak ovlivnilo i mimo ty večírky.“

R8: „Moje uživatelská kariéra? Myslím, že dobrý. Nemusím se za nic stydět, ale nejvyššího výsledku jsem taky nedosáhl. Ale jako takovej hezkej průměr.“

Jen jeden respondent projevil zájem o snížení frekvence a množství užívaných nelegálních návykových látek, ale až po letních měsících. Většina respondentů uvedla, že jsou se svým užíváním spokojeni. Několik respondentů uvedlo, že se jejich množství látky mírně zvyšuje či zůstává stejné. U většiny respondentů se postupem času frekvence užívání samovolně snižuje a jsou s touto skutečností spokojeni. Zde se projevuje fenomén "aging out" s věkem (Heyman, 2013; Lopez-Quintero et al., 2011). Jeden respondent si naopak všiml, že se mu frekvence užívání zvyšuje, ale pouze náhodně, a proto se tím netrápil a nevnímal to negativně.

4.10. Rizika a komplikace

Jediný respondent uvedl jako riziko finanční komplikace způsobené nákupem většího množství ilegálních návykových látek. Dále se v souboru objevily negativní důsledky, jako odebrání řidičského oprávnění v důsledku pozitivního

testu na THC, krvácení z nosu den po intranasálním užití a nepříjemné pískání v uších, které postupně odeznělo. Všechny tyto negativní důsledky, až na ztrátu řídičského oprávnění, hodnotili respondenti jako mírné a nebránily jim v dalším užívání.

Nejčastěji respondenti uváděli negativní psychologické dopady jeden až tři dny po užití kokainu, MDMA či mefedronu. Respondenti tyto stavy popisovali jako silnou kocovinu a depresivní pocit s pocitem nemožnosti prožít pozitivní emoce, který s postupem času odeznívá. Toto také respondenti uváděli jako jediný negativní aspekt užívání. Někteří respondenti zmiňovali, že nyní více přemýšlí o užití kvůli negativním psychologickým dopadům v dalších dnech, které poté považují za promrhané.

R1: „No, teď jsem měla hroznou depku po tom. Jakože jak nikdy nemívám kocoviny po pivu, tak teď mi bylo úplně hrozně no. Ale brala sem to tak, že si to musím vyžrat. Tak sem měla takovej debilní den.“

R2: „Jako den dva potom mívám nějakou, jako já ani nevím, jestli to je nějaká úzkost nebo deprese nebo něco takového no.“

R3: „Většinou je takový, že hodně času přemýšlím nad tím, že s tím mám přestat. Hlavně další den po užívání takhle celý den všechnu svoji energii ztratím těma myšlenkama, že to mám stopnout, že to nemám dělat. Sám jsem na sebe zlej a nechci se na sebe ani kouknout do zrcadla. Jako není to vždycky, ale někdy jo. Ale druhý den jdu klidně zas. Nebrání mi to.“

R7: „Krátkodobě po tom užívání člověk cítí takovou horší náladu a tady ty věci s tím spojený. Díky tomu si myslím, že taky už to neužívám tolik, jak předtím.“

Jeden respondent uvedl pocit po užití MDMA, který popsal jako že se mu „vaří mozek.“ Tento jev byl popsán i v odborné literatuře (van Amsterdam, 2021). Stav nastal na veřejné akci, kde byli k dispozici zdravotníci, jejichž pomoc respondent vyhledal. Uvedl, že mu byla poskytnuta základní zdravotní péče jako změření krevního cukru a tlaku. Zdravotníci respondentovi diagnostikovali hypotenzi a zajistili nitrožilní výživu. Po dvaceti až třiceti minutách se respondentovi udělalo lépe a byl propuštěn z péče zdravotníků. Celou zkušenost s ošetřením popisoval velice pozitivně a chválil profesionální přístup zdravotníků.

Pokud uživatelé hodnotili užívání nějaké látky za negativní, tak to byl téměř výhradně alkohol. Respondenti zmiňovali negativa, jako agrese či jiné asociální chování po požití alkoholu, zdravotní důsledky, jako zvýšená váha při dlouhodobé konzumaci alkoholu a obecně nemožnost absolvovat většinu sociálních událostí bez přítomnosti alkoholu, případně obtíže při omezování užívání alkoholu, vzhledem k jeho všudypřítomnosti.

4.11. Harm reduction

Žádný z respondentů neznal pojem harm reduction. Po vysvětlení pojmu dva respondenti uvedli, že se s programy harm reduction setkali. První viděl odpočinkovou zónu na festivalu. Zde byli poskytovány špunty do uší a voda. Druhý respondent uvedl, že měl kamaráda, který pracoval v jedné ze služeb harm reduction v prostředí festivalů. Většina respondentů po obeznámením s harm reduction uváděla, že by uvítali vodu zdarma. Na otázku, jestli je napadají nějaké další služby, které by pro ně byli užitečné, odpovídali negativně.

Na otázku, zda by byli ochotni obětovat část návykové látky pro účely testování chemického složení uváděli, že by tuto možnost využili, ale obětovali by maximálně čtvrtinu návykové látky přichystané k užití.

Respondenti popsali, že by pro ně testování látek bylo způsobem, jak užívat bezpečněji a zodpovědněji.

5. Diskuze a závěr

Rekreační uživatelé ve výzkumném souboru užívají návykové látky s menší frekvencí, než je popsáno v odborné literatuře (Mravčík et al., 2008; Kulhánek, 2015). Normou ve výzkumném souboru je užívání přibližně jednou za dva až tři měsíce. Toto užívání nemusí být nutně pravidelné. Dle respondentů se často vyskytnou nahodilé události, které vedou k užití návykových látek. Respondenti užívali bez vysokého rizika a s minimem zdravotních důsledků. Mezi zmíněnými zdravotními důsledky užívání bylo krvácení z nosu a pískání v uších, které však nemuselo být přímým důsledkem užíváním návykové látky. Jeden respondent uvedl, že vyhledal zdravotnickou péči v prostředí noční zábavy v důsledku subjektivního pocitu přehřátí organismu. Tento následek užívání MDMA je v souladu s literaturou (van Amsterdam et al., 2021). Místa užívání respondentů se také nelišila od míst popsaných v literatuře (Kováčová, 2022). Jedná se tedy především o bary, kluby, soukromé události a hudební festivaly. Negativní psychické dopady užívání jsou zmiňovány, avšak ze studie nevyplývá, že by je

uživatelé považovali za určující vzhledem k budoucímu užívání. Užívání je pro ně zdrojem zábavy, vzrušení a objevování a nepřikládají mu vyšší hodnotu než jiným rekreačním zájmům. Respondenti jsou vesměs s vzorcem svého užívání spokojeni a neprojevují zájem svoje užívání záměrně měnit.

Ve výzkumném souboru nelze potvrdit trend nástupu popularity nových psychoaktivních substancí (Danda et al., 2020; Chomynová et al., 2022), neboť pouze dva respondenti užívali mefedron, avšak pouze ojedinele. Žádný respondent nevedl, že se chystá užít, či by ho lákalo užití některé z NPS. Toto může být způsobeno výzkumným souborem s nízkou frekvencí užívání. MDMA a kokain byly dvě nejčastěji užívané substance.

I v českém prostředí se potvrdilo, že uživatelé považují MDMA a extázi za dvě různé látky, přičemž by se mělo jednat o stejnou účinnou látku v různých formách. Za extázi považovali někteří respondenti tabletu MDMA a MDMA neboli *emko* nazývali MDMA v podobě krystalu či prášku (Edland-Gryt et al., 2017). Pokud užívají kokain, jedná se o událost, ve které je konverzace či slovní interakce s ostatními členy skupiny významnějším prvkem této události. Důležitou součástí účinku kokainu je odbourání negativních účinků intoxikace alkoholem a subjektivní příval energie. Alkohol je v souladu s literaturou nejčastější látkou užívanou v kombinaci s tradičními tanečními návykovými látkami (Bretteville-Jensen et al., 2019; Miller et al., 2013; McKetin et al., 2014).

Za určitý trend a zajímavý fenomén lze považovat normalizaci užívání návykových látek. V některých sociálních skupinách je užívání drog tak normalizováno, že je akceptováno i v zaměstnání. Tato normalizace se však zdá být omezená na užší sociální okruh uživatelů a nedosahuje širší akomodace v obecné populaci. Nelze tedy plně naplnit podmínky normalizace (Pennay & Measham, 2016). Respondenti mají několik sociálních skupin, které se nemísí. V některých z nich je užívání normalizováno, tolerováno v jiných a ve vztahu k rodičům nebo autoritám je často zatajováno. Zároveň se nepotvrdilo, že by se drogy stávaly čím dál běžnější součástí životů uživatelů či jejich okolí. Respondenti zmiňovali, že se „normalizovalo“ užití v jejich životě. Toto však bylo míněno jako jakési odbourání stereotypů o uživatelích specifické návykové látky po užití této látky daným respondentem. Jedná se tedy spíše o subjektivní posouvání hranic deviance než o normalizaci tak, jak ji definovali autoři výše. Jako součást normalizace by za určitých okolností mohl být považován fakt, že většina respondentů nikdy nepřemýšlela, jakou pro ně mají návykové látky hodnotu. Zde se nabízí

interpretace, že užívání je tak běžnou součástí života uživatelů, že nepodléhá reflexi. Ze studie vyplývá, že užívání se stává běžným v menších sociálních skupinách respondentů, neobjevil se však důkaz o robustní kulturní akomodaci ilegálních návykových látek.

V souladu s literaturou se jeví fenomén "aging out" (Heyman, 2013; Lopez-Quintero et al., 2011). U části respondentů byl pozorován přesun z mladé dospělosti, která se vyznačuje nestabilitou, neukotveností a touhou po nových zážitcích, do životní fáze spojené se stabilnějším zaměstnáním, partnerstvím. Tito respondenti s postupem času samovolně snižují frekvenci užívání návykových látek v prostředí noční zábavy, což může souviset s novými povinnostmi a závazky. Zároveň pro ně také toto prostředí ztrácí svoji přitažlivost. Částečně kvůli změně priorit a částečně i díky vyšší citlivosti k negativním následkům užívání, které se s věkem prohlubují.

Subjektivně však bylo vnímání dospělosti mezi účastníky výzkumu rozdílné. Někteří respondenti uvedli, že se dospělí necítí, někteří naopak bez výhrad ano. Většina však uvedla, že se dospěle cítí, avšak ne zcela. Několikrát se objevila potřeba vymezit se vůči plné dospělosti, kterou část respondentů vnímala jako nežádoucí. Pojí ji se ztrátou kreativity, hravosti a svobody, jež chápou jako charakteristické prvky mládí. Většina respondentů uvedla, že nevnímá souvislost mezi užíváním návykových látek a subjektivním pocitem dospělosti. Dva respondenti sdělili, že vztah mladé dospělosti a užívání návykových látek vnímají. Jeden z nich uvedl, že dospělost, a s ní spojená svoboda, mu dává možnost přistupovat k návykovým látkám zodpovědně a bezpečněji.

Část respondentů zmínila, že by právě z důvodu bezpečnosti a zodpovědnosti při užívání přivítali možnost testování návykových látek v místě užití. Tato služba umožňuje bezprostřední kontakt s uživateli a zároveň umožňuje sledovat trendy v rekreačním užívání ilegálních návykových látek v rámci noční zábavy (Measham, 2021; Brunt, 2017). Respondenti uváděli, že by ocenili možnost otestovat konkrétní látku, přičemž někteří by byli ochotni obětovat přibližně čtvrtinu návykové látky přichystané k užití pro zjištění její čistoty. Nikdo z dotázaných respondentů neznal pojem harm reduction, ani nebyl v kontaktu s žádnou takovou službou. Toto naznačuje, že v kontextu noční zábavy není prevence příliš rozšířena. Zároveň existuje poptávka po testování návykových látek.

Dalším bodem doteku s harm reduction se ukázala být hygiena při užívání návykových látek. Výsledky ukazují, že žádný z respondentů nad tímto aspektem nikdy neuvažoval. Otázky na hygienu užívání však vedly k zamyšlení nad touto problematikou. I v oblasti hygieny užívání návykových látek tedy existuje potenciál pro preventivní služby, jako například distribuce jednorázových šňupátek či větší edukace v této oblasti.

Ačkoliv se podařilo zodpovědět výzkumné otázky, studie má své limity. Jako hlavní limit se jeví výzkumný soubor s nižší frekvencí užívání v porovnání s existující literaturou (Mravčík et al., 2008; Kulhánek, 2015; Kováčová, 2022) a jeho homogenita. Zde by bylo možné konkrétněji definovat podmínky pro nominaci do výzkumu. Příliš široce stanovené podmínky pro nominaci mohou způsobovat určité zkreslení, které však lze u kvalitativního výzkumu předpokládat. Určitým omezením také může být lokálnost výběru a specifická města Brna jako rezidence šesti z osmi respondentů.

Zároveň by bylo možné hlouběji prozkoumat subjektivní pocit dospělosti. Pohled respondentů na dospělost, jak ji respondenti definují, a především jaké měli ve svém životě vzory dospělosti a jak tyto vzory ovlivňují jejich chápání dospělosti. Neochota stát se plně dospělým je v souladu s literaturou (Arnett, 2004; Durham & Solway, 2017), která ji popisuje jako jeden z prvků mladé dospělosti.

Studie může sloužit jako odrazový můstek ke kvalitativnímu zkoumání populace rekreačních uživatelů, kteří jsou vzhledem ke své nízké rizikovitosti často skrytou populací uživatelů nelegálních návykových látek. Zkoumáním tohoto fenoménu však lze přiblížit motivace k užívání, jejich vzorce a tím tak lépe pochopit, jaké potřeby uživatelé mají. Jako společnost poté můžeme k užívání návykových látek přistupovat racionálněji a zodpovědněji.

6. Citovaná literatura

Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood the winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press.

Arnett, J. J. (2015). *The Oxford handbook of emerging adulthood*. Oxford University Press.

Blatný, M. (2016). *Psychologie celoživotního vývoje*. Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

Bretteville-Jensen, A. L., Andreas, J. B., Gjersing, L., Øiestad, E. L., & Gjerde, H. (2019). Identification and Assessment of Drug-User Groups Among Nightlife Attendees. *European addiction research*, 25(2), 93-102. <https://doi.org/10.1159/000497318>

Brunt, T. M., Nagy, C., Bücheli, A., Martins, D., Ugarte, M., Beduwe, C., & Ventura Vilamala, M. (2017). Drug testing in Europe: monitoring results of the Trans European Drug Information (TEDI) project. *Drug testing and analysis*, 9(2), 188-198. <https://doi.org/10.1002/dta.1954>

Buttler, D. (2019). Employment status and well-being amongst youth: explaining. *Negotiating Early Job Insecurity*, 19-45. <https://doi.org/10.4337/9781788118798.00008>

Danda, H., Leca, N., Štefková, K., Syrová, K., Páleníček, T. (2020). Nové psychoaktivní substance. *Zaostřeno* 6 (1), 1-20.

Davis, F., & Munoz, L. (1968). Heads and Freaks: Patterns and Meanings of Drug Use Among Hippies. *Journal of health and social behavior*, 9(2), 156-164. <https://doi.org/10.2307/2948334>

Durham, D. L., & Solway, J. S. (2017). *Elusive adulthoods: the anthropology of new maturities*. Indiana University Press.

Dušková, L. (2018). Noční každodennost v Československu 1945-1960. *Historica*, (54), 235-256.

Edland-gryt, M., Sandberg, S., & Pedersen, W. (2017). From ecstasy to MDMA: Recreational drug use, symbolic boundaries, and drug trends. *The International journal of drug policy*, 50, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2017.07.030>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2023), *European Drug Report 2023: Trends and*

Developments, https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, (2016). *European drug report 2015 : trends and developments*, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2810/314903>

Feltmann, K., Elgán, T. H., Strandberg, A. K., Kvillemo, P., Jayaram-lindström, N., Grabski, M., Waldron, J., Freeman, T., Curran, H. V., & Gripenberg, J. (2021). Illicit Drug Use and Associated Problems in the Nightlife Scene: A Potential Setting for Prevention. *International journal of environmental research and public health*, 18(9), 4789. <https://doi.org/10.3390/ijerph18094789>

Fernández-Calderón, F., Vidal-giné, C., Rojas-tejada, A. J., & Lozano-rojas, Ó. M. (2020). Patterns of Simultaneous Polysubstance Use among Partygoers: Correlates and Differences in Adverse Acute Effects Experienced. *Journal of psychoactive drugs*, 52(4), 344-356. <https://doi.org/10.1080/02791072.2020.1752959>

Furlong, A., Woodman, D., & Wyn, J. (2011). Changing times, changing perspectives: reconciling 'transition' and 'cultural' perspectives on youth and young adulthood [Paper in special issue. *Journal of sociology (Melbourne, Vic.)*, 47(4), 355-370. <https://doi.org/10.1177/1440783311420787>

Grolmusová, L. (2010). *Vývoj přístupů k užívání drog v ČR po roce 1989*. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2010.

Heyman, G. M. (2013). Addiction and choice: theory and new data. *Frontiers in psychiatry*, 4, 31-31. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2013.00031>

Chatterton, P., & Hollands, R. (2002). Theorising Urban Playscapes: Producing, Regulating and Consuming Youthful Nightlife City Spaces. *Urban studies (Edinburgh, Scotland)*, 39(1), 95-116. <https://doi.org/10.1080/00420980220099096>

Chomynová, P., Grohmannová, K., Dvořáková, Z., Černíková, T., Orlíková, B., Rous, Z., Jarošíková, H., Franková, E., Dékány, L., Fidesová, H., Vopravil, J. (2022). Zpráva

o nelegálních drogách v České republice 2022 [Report on Illicit Drugs in the Czech Republic 2022]. Úřad vlády České republiky.

Chomynová, P., Mravčík, V. (2021). Národní výzkum užívání návykových látek 2020. *Zaostřeno* 7 (5), 1–20.

Jayne, M., Valentine, G., & Holloway, S. L. (2008). The place of drink: Geographical contributions to alcohol studies. *Drugs: education, prevention & policy*, 15(3), 219–232. <https://doi.org/10.1080/09687630801969465>

Kalina, K. et al. (2001). *Mezioborový glosář pojmů z oblastí drog a drogových závislostí*. Praha, Filia Nova.

Kalina, K. et al. (2003). *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup* (Vol. 2). Úřad vlády České republiky.

Kováčová, T. (2022). *Vzorce užívání návykových látek v době lockdownu u mladých dospělých rekreačních uživatelů tanečních drog*. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova. 1. lékařská fakulta, 2022.

Kubů, P., Škařupová, K., & Csémy, L. (2006). *Tanec a drogy 2000 a 2003: výsledky dotazníkové studie s příznivci elektronické taneční hudby v České republice*. Úřad vlády České republiky.

Kudrna, L. (2011). *Nepřizpůsobiví. Studenti, máničky a další pohledem československých mocenských orgánů* (PDF 2,3 MB). *Paměť a dějiny: PD*, V (2), 3–16.

Kulhánek, A. (2013). *Užívání návykových látek v pražských klubech zaměřených na elektronickou taneční hudbu: dotazníkové šetření*. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova. 1. lékařská fakulta, 2013.

Kulhánek, A. (2015). *Vzorce užívání kokainu mezi rekreačními uživateli: terénní kvalitativní výzkum*. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova. 1. lékařská fakulta, 2015.

Laing, M. K., Tupper, K. W., & Fairbairn, N. (2018). Drug checking as a potential strategic overdose response in the fentanyl era. *The International journal of drug policy*, 62, 59-66. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2018.10.001>

Lopez-Quintero, C., Hasin, D. S., de los Cobos, J. P., Pines, A., Wang, S., Grant, B. F., & Blanco, C. (2011). Probability and predictors of remission from life-time nicotine, alcohol, cannabis or cocaine dependence: results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Addiction (Abingdon, England)*, 106(3), 657-669. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2010.03194.x>

Maxwell, J. C. (2005). Party Drugs: Properties, Prevalence, Patterns, and Problems. *Substance use & misuse*, 40(9-10), 1203-1240. <https://doi.org/10.1081/JA-200066736>

McKetin, R., Chalmers, J., Sunderland, M., & Bright, D. A. (2014). Recreational drug use and binge drinking: Stimulant but not cannabis intoxication is associated with excessive alcohol consumption. *Drug and alcohol review*, 33(4), 436-445. <https://doi.org/10.1111/dar.12147>

Measham, F., & Shiner, M. (2009). The legacy of 'normalisation': The role of classical and contemporary criminological theory in understanding young people's drug use. *The International journal of drug policy*, 20(6), 502-508. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2009.02.001>

Measham, F., & Turnbull, G. (2021). Intentions, actions and outcomes: A follow up survey on harm reduction practices after using an English festival drug checking service. *The International journal of drug policy*, 95, 103270-103270. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2021.103270>

Miller, B. A., Byrnes, H. F., Branner, A. C., Voas, R., & Johnson, M. B. (2013). Assessment of Club Patrons' Alcohol and Drug Use: The Use of Biological Markers. *American journal of preventive medicine*, 45(5), 637-643. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2013.06.014>

Miller, S. C. (2019). *The ASAM principles of addiction medicine* (6th ed). Wolters Kluwer.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada Publishing.

Mravčík, V., Chomynová, P., Grohmannová, K., Janíková, B., Černíková, T., Rous, Z., Cibulka, J., Franková, E., Nechanská, B., Fidesová, H., Vopravil, J. (2021). Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2021 [Report on Illicit Drugs in the Czech Republic 2021]. Úřad vlády České republiky.

Mravčík, V., Škařupová, K. & Orlíková, B. (2008). Rekreační užívání drog: Užívání drog v prostředí zábavy a existující intervence v ČR. *Zaostřeno na drogy*, 6(3), 8-9. Dostupné z https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4602/578/Zaostreno_na_drogy_200803_web.pdf

NIDA. (2022, 22. srpna). Marijuana and hallucinogen use among young adults reached all time-high in 2021 [Tisková zpráva]. Získáno z <https://nida.nih.gov/news-events/news-releases/2022/08/marijuana-and-hallucinogen-use-among-young-adults-reached-all-time-high-in-2021>

OpenAI. (2022). WhisperAI (06 23 version) [Large language model]. <https://openai.com/research/whisper>

Palamar, J. J., Acosta, P., Le, A., Cleland, C. M., & Nelson, L. S. (2019). Adverse drug-related effects among electronic dance music party attendees. *The International journal of drug policy*, 73, 81-87. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2019.07.005>

Páleníček, T., Kubů, P., Mravčík, V., Zábranský, T., Petroš, O., & Korčíšová, B. (2004). *Nové syntetické drogy: charakteristika a hlavní rizika*. Úřad vlády České republiky.

Pennay, A. E., & Measham, F. C. (2016). The normalisation thesis - 20 years later. *Drugs: education, prevention & policy*, 23(3), 187-189. <https://doi.org/10.3109/09687637.2016.1173649>.

Petruželka, B. (2013). *"Dealeři" - koncová distribuce drog*. Bakalářská práce (Bc.)-- Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2013.

Ramo, D. E., Grov, C., Delucchi, K., Kelly, B. C., & Parsons, J. T. (2010). Typology of club drug use among young adults recruited using time-space sampling. *Drug and alcohol dependence*, 107(2), 119-127.

Raymen, T., & Smith, O. (2019). *Deviant Leisure Criminological Perspectives on Leisure and Harm*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-17736-2>

Roberts, M. (2015). A big night out. *Urban studies (Edinburgh, Scotland)*, 52(3), 571-588. <https://doi.org/10.1177/0042098013504005>

Romberg, A. R., Miller Lo, E. J., Barton, A., Xiao, H., Vallone, D., & Hair, E. C. (2019). Cigarette smoking, prescription opioid use and misuse among young adults: An exploratory analysis. *Preventive medicine*, 129, 105845-105845. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2019.105845>

Štefunková, M. (2012). Alkohol, násilí a kriminalita z kriminologické perspektivy. *Adiktologie*, (12)2, 128-136.

Taurah, L., Chandler, C., & Sanders, G. (2014). Depression, impulsiveness, sleep, and memory in past and present polydrug users of 3,4-methylenedioxymethamphetamine (MDMA, ecstasy). *Psychopharmacology*, 231(4), 737-751. <https://doi.org/10.1007/s00213-013-3288-1>

Turner, T. (2023). *Disneyization of drug use: understanding atypical intoxication in party zones*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003157533>

van Amsterdam, J., Brunt, T. M., Pierce, M., & van den Brink, W. (2021). Hard Boiled: Alcohol Use as a Risk Factor for MDMA-Induced Hyperthermia. *Neurotoxicity research*, 39(6), 2120-2133. <https://doi.org/10.1007/s12640-021-00416-z>

Vejříková, T. (2018). (Ne)možnost testování kvality nealkoholových návykových látek preventivními a intervenčními programy v prostředí noční zábavy. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2018.

VERBI Software. (2021). MAXQDA 2022 [computer software]. Berlin, Germany: VERBI Software. Available from maxqda.com.

Wagner, D., Koester, P., Becker, B., Gouzoulis-mayfrank, E., Hellmich, M., & Daumann, J. (2015). A longitudinal study of self-reported psychopathology in early ecstasy and amphetamine users. *Psychopharmacology*, *232*(5), 897-905. <https://doi.org/10.1007/s00213-014-3722-z>

White, A. M., Macinnes, E., Hingson, R. W., & Pan, I. -jen. (2013). Hospitalizations for Suicide-Related Drug Poisonings and Co-occurring Alcohol Overdoses in Adolescents (Ages 12-17) and Young Adults (Ages 18-24) in the United States, 1999-2008: Results from the Nationwide Inpatient Sample. *Suicide & life-threatening behavior*, *43*(2), 198-212. <https://doi.org/10.1111/sltb.12008>

Přílohy

Příloha 1: Informovaný souhlas pro respondenty výzkumu (upraveno dle Fidesová, 2014)

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu

Autor:
David Žák

Brno, květen 2023

INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO ÚČASTNÍKY VÝZKUMU

NÁZEV PROJEKTU: UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK V PROSTŘEDÍ NOČNÍHO ŽIVOTA

Hlavní řešitel: David Žák

Tazatel: David Žák

KÓD ÚČASTNÍKA VÝZKUMU:

Souhlasím se svou účastí ve výzkumu, který je součástí bakalářské práce s názvem: „Užívání návykových látek v prostředí nočního života“, který realizuje shora uvedený řešitel.

Byl/a jsem informován/a o studii, dobře jí rozumím a souhlasím s:

účastí ve výzkumu
nahrávkou interview

Obdržel/a jsem písemnou informaci pro účastníka výzkumu. Tazatel mi dále mi odpověděl na všechny moje otázky ohledně realizace výzkumu a zapojení mé osoby srozumitelně a dostatečně podrobně.

Svůj souhlas s účastí ve studii dávám dobrovolně. Víím, že svůj souhlas mohu kdykoli zrušit bez udání důvodů a, že mi z toho nevznikne žádná újma.

Beru na vědomí, že informace, které *sdělím* tazateli budoucnu uchovány, zpracovány a publikovány anonymně tak, aby nebyla možná identifikace mé osoby.

Byl/a jsem informován/a, že se žádostí o získání dalších podrobností o studii se mohou obrátit na vedoucího projektu Davida Žák na e-mail david.zak7@gmail.com. Na vedoucího projektu mohu směřovat i veškeré stížnosti. Pokud nebudou s vyřízením stížnosti souhlasit, mohu se obrátit na vedoucího bakalářské práce Mgr. Benjaminu Petruželku, Ph. D., e-mail: benjamin.petruzelka@lf1.cuni.cz

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve 2 stejnopisech, z nichž 1 obdrží účastník výzkumu a jeden tazatel jako součást dokumentace projektu vedené hlavním řešitelem.

Příloha 2: Informace pro účastníka výzkumu (upraveno dle Fidesová, 2014)

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

Informace pro účastníka výzkumu

Autor:
David Žák

Brno, duben 2023

INFORMACE PRO ÚČASTNÍKA VÝZKUMU

NÁZEV PROJEKTU: UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK V PROSTŘEDÍ NOČNÍHO ŽIVOTA

Hlavní řešitel: David Žák
Vedoucí výzkumu: Benjamin Petruželka

Vážená paní, vážený pane,

byl/a jste vyzván/a k účasti ve výzkumu který je součástí bakalářské práce s názvem: „Užívání návykových látek v prostředí nočního života“. Přečtete si prosím následující informace, které Vás seznámí s cíli a metodami výzkumu a Vaším případným zapojením ve výzkumu.

Co je cílem a očekávaným přínosem výzkumu?

Hlavním cílem práce je popsat vzorce užívání návykových látek v prostředí noční zábavy. Sekundárním cílem je poté vyzkoumat, zdali existují nějaké nastupující trendy v užívání návykových látek v prostředí noční zábavy

Jak bude výzkum probíhat?

Výzkum bude veden formou rozhovoru. Průběh rozhovoru bude nahráván a ze zvukového záznamu bude následně pořízen doslovný přepis, který bude dále analyzován a interpretován. Zvukový záznam bude sloužit pouze pro potřebu doslovného přepisu. Doslovný přepis bude důsledně anonymizován tak, aby byla zaručena anonymita a ochrana všech osob zmíněných v průběhu rozhovoru, a aby nebylo možné tyto osoby na základě anonymizovaného přepisu identifikovat. Takto analyzovaná data budou poté sloužit k naplnění cílů této bakalářské práce.

Vaše zapojení do projektu

Vaše zapojení do projektu bude spočívat v poskytnutí interview, které bude trvat přibližně jednu hodinu. Otázky se budou týkat především užívání drog v prostředí noční zábavy a témat, která s tímto souvisí. Z interview bude pořízen audiozáznam. Vámi poskytnuté informace budou složít k analýze fenoménu užívání návykových látek v prostředí noční zábavy a naplnění cílů této bakalářské práce. Toto dále může sloužit ke zlepšení služeb poskytovaných účastníkům noční zábavy a analýze rizik, kterým jsou uživatelé drog v prostředí noční zábavy vystaveni.

Nakládání s informacemi o účastnících výzkumu

Pokud se výzkumu zúčastníte, bude v něm vystupovat pouze pod anonymním kódem vyznačeném na Informovaném souhlasu ke studii. Vpřípadě, že nedopatřením sdělíte údaje, dle nichž byste mohl být identifikován, výzkumník je v průběhu zpracování dat anonymizuje. Publikace výsledků výzkumu v odborném tisku bude provedena výhradně anonymně a tak, aby nebylo možno konkrétní účastníky studie identifikovat.

Dobrovolná účast ve výzkumu a podmínky k odstoupení

Vaše účast na tomto výzkumu je zcela dobrovolná. Můžete odmítnout účast nebo můžete účast kdykoliv přerušit bez udání důvodu.

Další informace o studii můžete získat od David Žák e-mailem david.zak7@gmail.com nebo telefonicky 731 220 988.

V Brně dne 20.6.2023

Příloha 3: Stanovisko etické komise č.j. EKSKAD-045/202

ETICKÁ KOMISE PRO POSUZOVÁNÍ STUDENTSKÝCH ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ KLINIKY ADIKTOLOGIE 1. LF UK A VFN V PRAZE

Stanovisko etické komise č.j. EKSKAD-045/2023

Název práce: **Užívání návykových látek v prostředí noční zábavy**
Druh práce: bakalářská
Student: **David Žák**
Vedoucí práce: Mgr. Benjamin Petruželka, Ph.D.

Předložená dokumentace:
- formulář žádosti EKS KAD
- informace o výzkumu pro participanta
- informovaný souhlas
- osnova rozhovoru

Rozhodnutí etické komise: **SOUHLASNÉ STANOVISKO**

Odůvodnění: Komise při posuzování předložené žádosti neshledala rozpor s etickými principy při realizaci adiktologického výzkumu pro účely výše specifikované závěrečné práce v oboru adiktologie.

Datum jednání EKS KAD: 9. května 2023

Členové EKS KAD přítomní při jednání: Hana Fidesová, Lenka Štastná, Jaroslav Vacek

EKS KAD byla zřízena přednostou Kliniky adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze se souhlasem kolegia děkana 1. LF UK jako pilotní projekt za účelem zvýšení kvality závěrečných bakalářských a magisterských prací studentů adiktologie z hlediska výzkumné etiky.

Datum písemného vyhotovení stanoviska: 9. května 2023

Podpis vedoucího nebo pověřeného člena komise: Mgr. Hana Fidesová, Ph.D.

Klinika adiktologie
1. LF UK a VFN v Praze
Apolinářská 4, 128 00 Praha 2
E-mail: info.adiktologie@1fl.cuni.cz
Tel.: 224 968 270
www.adiktologie.cz / www.1fl.cuni.cz / www.vfn.cz

Klinika adiktologie